

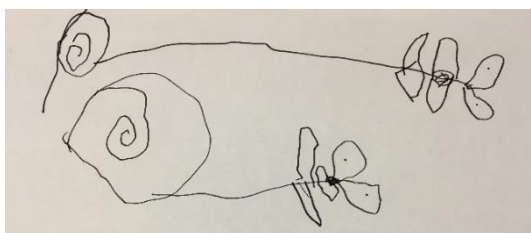
Arbetsplan

För Wåga & Wilja förskolor

Varje barn ska våga bli det mesta av sig själv och vilja förändra världen genom demokratiska och hållbara värderingar.

Wåga & Wilja

- möta det unika i varje människa
- välkomna den föränderliga omvärlden

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
Presentation	3
Förtydligande av begrepp	3
Syfte med arbetsplanen	3
VISION OCH VERKSAMHETSINRIKTNING	4
Värdegrund	4
Utbildning och undervisning	5
Samarbete med omvärlden	5
ORGANISATION	5
Struktur	6
Barnets dokumentation	6
Måltiden och måltidspedagogik	7
Traditioner och familjesamverkan	7
SYSTEMATISKT KVALITETSARBETE	8
Huvudmannanivå	8
Enhetsnivå	8
Avdelningsnivå	9
BARNES RÄTTIGHETER TILLIKA PEDAGOGERS ANSVAR	10
*Barnsyn	10
*Kunskapssyn	11
PEDAGOGERS ANSVAR OCH DELAKTIGHET	12
VÅRDNADSHAVARES DELAKTIGHET TILLIKA PEDAGOGERS ANSVAR	13
Utvecklingssamtal	13
Vårdnadshavarmöte	14
MILJÖN SOM DEN TREDJE PEDAGOGEN	15
*Ateljékultur	16
*Miljö och lärmaterial båden inne och ute	16
För att uppnå detta krävs pedagoger som;	17
PEDAGOGISK DOKUMENTATION	17
*Pedagogiska dokumentation	18
Pedagogisk dokumentation, Tyra och GDPR	19
PROJETERANDE ARBETSSÄTT	21
*Projekterande	22
Läroplanens målområden	23
*Demokrati	23
*Hållbar utveckling	25
*Språkutveckling	26
*Matematiskt tänkande	28
*Naturvetenskap och teknik	30
*Digital teknik	31
PEDAGOGISKA ÅRET	33
ARBETE MOT DISKRIMINERING OCH KRÄNKANDE BEHANDLING	34

BILAGA – FÖRSKOLANS EVENTUELLA PROFILDOKUMENT

*Står för att under rubriken finns kvalitetsindikatorer

INLEDNING

Presentation

Wåga & Wilja förskolor AB hämtar sin inspiration från de kommunala förskolorna i den Italienska staden Reggio Emilia. Våra förskolor har en gemensam organisation som bygger på en stark tro på människans möjligheter. Vi har en djup respekt för barnet samt en övertygelse om att alla barn föds rika och intelligenta, med en stark inneboende drivkraft att utforska världen.

Förtydligande av begrepp

- I arbetsplanen använder vi ofta begreppet barnet även när vi menar barnet/barnen/barngruppen.
- Pedagoger står för alla yrkeskategorier i kollegiet oavsett utbildning.
- Begreppet miljön som den tredje pedagogen syftar till en miljö som stödjer barnens utforskande och undersökande av material, begrepp och fenomen, enskilt och tillsammans med andra.
- 100 språk är ett begrepp som kan sammanfatta olika intryck, medium och uttrycksformer, att få en känsla för, en relation till och upplevelse för det som utforskas. Vi menar att det finns 100 sätt att bilda sig och få en relation till sina intryck, likväl som det finns en mängd uttrycksätt att gestalta och kommunicera sina tankar och upplevelser på.
- SKA – systematiskt kvalitetsarbete Dokumenten som utgör SKA skall användas av alla pedagoger inom Wåga & Wilja. De är olika dokument för reflektion och analys av utbildningen och undervisningen, som utgår från avdelningarnas kartläggning, pedagogisk dokumentation, projekterande och observationer. Våra styrdokument, såväl de interna som de nationella, utgör alltid grunden för vår utbildning och undervisning.
- VP – verksamhetsplan Är det dokument som upprättas inför varje nytt läsår utifrån förskolornas utvärdering i SKA 3. VP:n innehåller de mål och utvecklingsområden som Wåga & Wilja samt förskolorna sätter upp för läsåret.

Syfte med arbetsplanen

Detta dokument, vår Arbetsplan, vänder sig till pedagogerna på våra förskolor men också till föräldrar, politiker och andra som är intresserade av att ta del av hur vi driver våra förskolor. Arbetsplanen ska vara ett tydligt arbetsmaterial och ett stöd i verksamhetsutövningen, det vill säga underlag för planering, genomförande och utvärdering av utbildning och undervisning. Det är utbildning, undervisning och pedagogernas förhållningssätt som utvärderas – aldrig barnet!

Arbetsplanen består under vissa rubriker av kvalitetsindikatorer som är tänkt att användas av arbetslagen som ett självvärderingsverktyg och som underlag för dialog och reflektion med rektor och skolchef eller av ledningen utsedda kollegor. Verktöget syftar till att bedöma hur väl arbetslaget lyckas skapa förutsättningar för barns utveckling och lärande utifrån Lpfö18s målområden samt Wåga & Wiljas Reggio Emiliainspiration. Syftet med samtal och reflektion utifrån kvalitetsindikatorerna är alltid att synliggöra och lyfta fram det som är bra med arbetslagets utbildning och undervisning för att utifrån det hitta utvecklingsområden.

Arbetsplanen bygger på de lagar och förordningar som svensk förskoleverksamhet vilar på vilket är;

- FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen
- Skollagen
- Läroplan för förskolan

Vår arbetsplan beskriver det som ska vara lika på alla våra förskolor inom Wåga & Wilja. Vår vision, pedagogisk inriktning, arbets- och förhållningssätt samt den barn- och kunskapssyn som ska prägla våra verksamheter. Enligt skollagen § 5 ska utbildningen vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Arbetsplanen är ett led i att beskriva hur vi lever upp till det. Vi är medvetna om att alla våra förskolor har olika förutsättningar men trots det är vår avsikt att alltid sträva mot det vi skriver i Arbetsplanen.

Arbetsplanen är ett levande dokument i verksamheten och revideras kontinuerligt.

VISION OCH VERKSAMHETSINRIKTNING

Vårt företag heter Wåga & Wilja och det är innebörden i dessa två ord som talar om vad som krävs för att påverka framtiden. Vi måste våga och vilja och varje pedagogs insats är av stor betydelse för att vi ska nå våra mål. Genom att arbeta här och nu ”bygger vi också framtiden”. Därför är vår vision att;

Varje barn skall våga bli det mesta av sig själv och vilja förändra världen mot demokratiska och hållbara värderingar.

Wåga & Wilja ska verka för ett samhälle där alla människor har samma rättigheter. Wåga & Wilja ska vara en demokratisk organisation där alla barn, föräldrar och pedagoger har rättighet att uttrycka sina tankar, handlingar och åsikter och därmed också skyldighet att vara lyhörd för olikheter och mötas i respekt.

Wåga & Wilja ska verka för;

- En förskola där barnen får mötas i olikhet för att fostras in i ett demokratiskt förhållningssätt
- En välkommandets förskola genom att bjuda in till delaktighet och vara en mötesplats mellan barn, familjer och pedagoger

Värdegrund

Vårt föränderliga samhälle ställer krav på att vi som förskola har en föränderlig pedagogik. Som grund för arbetet har vi vår värdegrund – det vi strävar efter som förskola. Vi ser det som varje människas ansvar att;

Wåga & Wilja

- möta det unika i varje människa
- välkomna den föränderliga världen

Våra pedagoger ska ha ett professionellt förhållningssätt präglad av att se varje människa som en unik person som är i relation med sin omgivning. De förmågor och erfarenheter varje barn har ska få utvecklas och delas med andra under förskoletiden. Att få möta andras tankar, frågor och teorier är nödvändigt för att vidga sina egna perspektiv. Pedagogerna ska skapa förutsättningar för möten mellan barnen, där olika tankar, erfarenheter och strategier får möjlighet att berika varandra. Barnen får på så vis möjlighet att omvärdera sitt eget sätt att tänka och handla och utveckla ett nyanserat sätt att se på omvärlden. När pedagogerna också tillför ytterligare en tanke, metod, teknik eller material kan också barnens utforskande bli mer intressant och meningsfullt. Pedagogerna ska se lärande som föränderligt och beroende av situationen eller de möjligheter barnen har fått. Lärandet sker i processer och i upprepande, där erfarenheter blir till möjligheter och nya perspektiv. Lärandet föds både i relation med andra individer och i mötet med miljö och material.

Utbildning och undervisning

Läroplanen för förskolan har i den senaste revideringen förtydligats vad gäller begreppen utbildning och undervisning. Därför har Wåga & Wilja valt att försöka beskriva vad vi avser och menar med de två begreppen.

Utbildning

Wåga & Wilja bedriver förskoleutbildning. Som grund och utgångspunkt för den har vi en barn- och kunskapssyn som vilar på socialkonstruktionistisk teori. Att människan lär och utvecklas utifrån de sammanhang och material hen möter. Wåga & Wilja har en gemensam värdegrund och gemensamma riktlinjer för hur utbildningen ska bedrivas. Dessa beskrivs i detta dokument som är Wåga & Wiljas arbetsplan.

Undervisning

Undervisningen av varje barngrupp ska ledas av förskollärare och utföras av hela arbetslaget. Undervisningen tar sin utgångspunkt i den pedagogiska dokumentationen och processas på ett övergripande plan fram av arbetslaget i dokumentet SKA 2. Utifrån den kunskap och de erfarenheter arbetslaget har av barngruppen sätter de upp målstyrda processer där barnet har möjlighet att utvecklas och erövra nya kunskaper och kompetenser. Undervisningen ska utgå från barnens tankar och frågor. Den ska ge barnet möjlighet och tid att erövra färdigheter för att bli självständigt samt tekniker och strategier för att lära och uttrycka sina idéer och hypoteser genom olika uttryckssätt/100 språk.

Samarbete med omvärlden

- Föra ut förskolan i samhället och ta in samhället i förskolan. Låta barns tankar och uttryck visas ute i samhället för att synliggöra dessa för medborgarna och skapa dialog kring modern barndom.
- Lära av andra pedagoger genom litteratur, föreläsningar, media och studiebesök.
- Ta vara på och använda det kulturella utbud som finns i våra förskolors närområde.
- Dela med oss av våra kunskaper genom Wåga & Wilja Wisdom som är vårt utbildningsföretag. Vi erbjuder fortbildning till pedagoger på andra förskolor och skolor genom att ta emot studiebesök, erbjuda kurser och handledning samt hålla föreläsningar.
- Ta emot lärarstudenter som gör sin VFU, verksamhetsförlagda utbildning i vår verksamhet.
- Välkomna internationella kontakter

Wåga & Wilja förskolor AB är sedan 2011 anslutna till Atvexa AB, ett svenskt bolag som drivs av entreprenörer som brinner för att utveckla en väl fungerande verksamhet med hög kvalitet. Atvexas värdegrund bygger på olikhet, långsiktighet, öppenhet och nyfikenhet.

ORGANISATION

Rektor har det övergripande ansvaret för verksamheten vad gäller pedagogik, ekonomi och personal i en eller två förskolor. Rektor leder och fördelar arbetet inom sin enhet.

Förskollärare leder arbetet inom sitt arbetslag och har ett särskilt ansvar för undervisningen. Utbildningen och undervisningen genomförs av hela arbetslaget.

På våra förskolor har vi organiserat våra barngrupper så att barnet erbjuds en miljö och pedagogisk verksamhet anpassad efter den ungefärliga åldern. Vi arbetar projekterande med utgångspunkt i pedagogisk dokumentation där varje barns lärande följs upp kontinuerligt. Förskolegården är en självklar träffpunkt mellan de olika barngrupperna och vi uppmuntrar barn som vill träffa kamrater i andra grupper att besöka varandras avdelningar.

Vi har en gemensam grundtanke om hur miljön inne och ute ska vara utformad på Wåga & Wiljas förskolor. Miljön skall ge barnet stimulans, utmaningar och möjligheter. Miljön skall vara sinnligt och vackert/estetiskt utformad så den tilltalar och utmanar alla sinnen. Ansvar för lärmiljöer och material på förskolan ska vara gemensamt. Materialet ska växa med barnet, ge det nya utmaningar och vara föränderligt i relation till pågående projekterande. Miljön ska också fungera som en tredje pedagog, vara ordnad i aktivitetshörnor som främjar att barnen delar upp sig i mindre grupper.

Struktur

För att möjliggöra arbetet med pedagogisk dokumentation och projektarbeten är det viktigt att vi har en fast struktur för barngruppen. En struktur som bygger på återkommande rutiner som handtvätt och på/avklädning och aktiviteter som samlingar, sånglek, naturen, rörelselek och drama. Genom att strukturera verksamheten får barn och pedagoger de rutiner som skapar trygghet och organisation för vardagen. Projektarbetet barngruppen arbetar med kan och får gärna genomsyra skogsutflykterna, samlingen och rörelseleken mm. Allt det som barngruppen upplever tillsammans skapar med tiden den kultur/anda, normer och regler som råder i gruppen. Här är det viktigt att vi pedagoger funderar på hur vi formar och möjliggör denna grupprocess. Hur vi gör för att skapa demokratiska samlingar, göra barnet delaktigt och hur möjliggör vi att det skall kunna påverka vardagens aktiviteter.

En viktig förutsättning för att vi ska nå våra mål är hur vi skapar vår organisation. Vår organisation ska hela tiden utgå från hur vi på bästa sätt ska kunna förverkliga våra mål. Organisationen ska bygga på att vi ska ta tillvara allas kompetens optimalt och det innebär också att vi så långt det går ska tydliggöra våra roller. Vi ska precis som med barnen se våra olikheter som tillgångar, olikheter i form av såväl teoretiska som praktiska kunskaper och självklart också våra personligheters olikheter. På våra avdelningar arbetar pedagoger med olika ansvar i den pedagogiska verksamheten. Vår kvalitet blir den som vi tillsammans bidrar med.

Barnets dokumentation

Varje barn ska ha tillgång till dokumenterat material som synliggör barnets utveckling och lärande. Dokumentationerna ska synliggöra barnets utforskande och meningsskapande i relation till sina kamrater, miljö och material och hur de förhandlar, samarbetar och tänker tillsammans. Barnets lärande ska dokumenteras kontinuerligt i barnets lärlogg. Genom den synliggör vi barnets tankar, strategier och barnets väg till kunskap - den lärande processen.

Syfte med barnets dokumentationer är att synlig- och tydliggöra barnets läroprocesser för:

- Barnet själv
- Vårdnadshavarna
- Pedagogerna

Vid övergång till förskoleklass är barnets dokumentation samt barngruppens samlade projekterande underlag för hur pedagogerna och vårdnadshavarna kan lämna över sin kunskap om barnets utveckling, erfarenheter och strategier för lärande.

Måltiden och måltidspedagogik

På Wåga & Wiljas förskolor vill vi att maten ska ha hög kvalitet och lagas från grunden. Att kockarna i största möjliga mån väljer ekologiska och närproducerade råvaror och att måltiderna som serveras är anpassade efter säsong. Vi ser det som grunden för att barnet ska utveckla en god relation till mat, hälsa och hållbarhet. Maten ska serveras så att barnen själva kan se vad som serveras och ta av maten. Maten ska vara tilltalande upplagd och huvudrätten ska kompletteras med varierande grönsaker. Måltiderna ska över tid inspirera barnet till att prova nya livsmedel och maträtter. Vi strävar efter att måltiderna som serveras ska representera olika internationella kök såväl som traditionell svensk husmanskost. Vi uppmärksammar svenska traditioner med jul- påsk- och midsommarlunch men vill också att andra nationaliteter som finns representerade på förskolan uppmärksammas genom måltiden. Vi vill att barnen ska veta vem som arbetar i köket för att möjliggöra dialog kring maten.

Måltiderna som serveras ska vara trivsamma med ro för att kunna äta men de är också en stund som rymmer möjlighet för utforskande och lärande. Pedagogernas förhållningssätt till barnet och måltiden ska vara densamma som vid all annan undervisning. Maten som serveras ger möjlighet till att uppleva och samtala om dofter, smaker och konsistenser. När barnen tar för sig av maten eller sitter och äter är samtal om antal, hel och delar, mängd och vikt spännande och utmanande. Det är pedagogens ansvar att ta vara på dessa möjligheter till att prata om begreppen likaväl som det är viktigt att se till att varje barn får i sig tillräckligt mycket mat. Maten som serveras rymmer även samtal om olika länder och kulturer, varifrån råvarorna kommer och varför det är viktigt att tänka på vad och varför man äter. Vi vill att barnen ska få med sig ett medvetet tänkande och en god relation till mat. Att barnet ska veta vilka livsmedel det äter och hur de ser ut, varifrån det kommer innan det är tillagat.

Traditioner och familjesamverkan

Högtider och traditioner har alltid varit viktiga i vår svenska kultur liksom i andra länders kulturer. Därför är det viktigt att vi uppmärksammar dem. Glädje och festlighet är alltid det som är i fokus när vi uppmärksammar våra kulturella högtider. I vår svenska kultur fyller barnet en viktig uppgift i traditioner och seder. De går t ex luciatåg, är påskkärringar, sjunger och dansar runt julgran och midsommarstång. Förståelse och förmedling av varför vi firar lägger vi inte lika stort fokus på. Vi tänker att nyfikenheten hos barnet kring traditionernas ursprung får växa fram med barnets stigande ålder.

Vi ska ta ett särskilt ansvar för att bygga broar mellan vår svenska och andra länders kulturer. Barn, familjer och pedagoger med annan kulturell bakgrund ska välkomnas in till våra svenska traditioner likväl som vi ska vara öppna, nyfikna och uppmärksamma nationella traditioner och högtider. Vi ska uppmuntra familjerna att medskapa i förskolan genom att berätta och visa på sitt ursprung och sina högtider och traditioner.

Varje förskola har sina egna högtider och traditioner som vi uppmärksammar med barnen. Detta för att det är roligt, festligt och spännande och berikar barnens kunskaper om olika kulturer. Men också för att det är kreativt skapande där barn är delaktiga i planerandet. Vi har också några traditioner som är gemensamma och likvärdiga då vi anser att de är viktiga för barngruppens summerande av vad de är med om genom förskoleåren:

- **Advent/Lucia** barnens vårdnadshavare bjuds in till att uppmärksamma advent/Lucia tillsammans med barnen.
- **Förskolans Dag** Vi bjuder in familjerna till att dela festligheten med oss på våra förskolegårdar. Barngruppens projekterande summeras och sammanställs av barn och pedagoger och dokumentationer av det finns uppsatta.
- **Avslutning för 5-åringarna** som lämnar förskolan som ett festligt och tydligt avslut och avtackning för deras tid på förskolan.

SYSTEMATISKT KVALITETSARBETE

Enligt Skollagen och Läroplan för förskolan är vi skyldiga att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete för att säkerställa att utbildning och undervisning dokumenteras, följs upp, utvärderas och utvecklas. Kvalitetsarbetet genomförs på tre nivåer.

Huvudmannanivå

VD är den juridiska och faktiska huvudmannen i Wåga & Wilja Förskolor AB. Huvudmannen är ytterst ansvarig för verksamheten och ska se till att det finns förutsättningar att bedriva ett kvalitetsarbete som säkerställer kvalitet och likvärdighet. Kvalitetsarbetet bedrivs utifrån förskolans Läroplan, Skollagen, Arbetsmiljölagen, Miljöbalken, Barnkonventionen, Wåga & Wiljas Arbetsplan, Verksamhetsplan och Plan mot diskriminering och kränkande behandling. För att bedöma vilka konsekvenser ett visst beslut eller åtgärd får för det enskilda barnet eller för en grupp av barn genomför huvudmannen en barnkonsekvensanalys innan denne fattar beslut som berör företagets verksamhet. Synpunkter och klagomål som framförs på utbildningen registreras och följs upp varje månad för respektive enhet.

Utifrån de analyser som gjorts enhetsvis och sammanställts av rektor, gör VD årligen en sammanfattad analys och bedömning i ett kvalitetsbokslut. Kvalitetsbokslutet, som skrivs i slutet av läsåret, synliggör behov som finns i verksamheten och vad som behöver prioriteras under nästkommande läsår. Resultatet av Kvalitetsbokslutets analys ligger till grund för VD och chefsgrupps bedömning över kommande läsårs utvecklingsbehov.

Enhetsnivå

På förskolan är rektor ansvarig för enhetens kvalitetsarbete och för att det finns förutsättningar att bedriva och utveckla verksamheten utifrån de nationella målen och riktlinjerna. Medarbetarna ansvarar för att bedriva ett kvalitetsarbete som skapar förutsättningar för att varje barn utvecklas på bästa sätt. Kvalitetsarbetet bedrivs utifrån förskolans läroplan, Skollagen, Barnkonventionen, Wåga & Wiljas Arbetsplan, Verksamhetsplan, Plan för att motverka diskriminering och kränkande behandling samt årshjul.

Lokalt anpassat kvalitetsarbete bedrivs systematiskt och kontinuerligt, vilket innebär att arbetet ska bedrivas strukturerat och uthålligt med fokus på en långsiktig utveckling. Utgångspunkten är alltid densamma, att identifiera utvecklingsområden för ökad måluppfyllelse i förhållande till förskolans läroplan, Skollagen, Barnkonventionen, Wåga & Wiljas Arbetsplan, Verksamhetsplan samt Plan mot diskriminering och kränkande behandling. Varje enhet gör en skriftlig dokumentation av kvalitetsarbetet. Den skriftliga dokumentationen behövs för att regelbundet kunna stämma av att kvalitetsarbetet leder till en utveckling mot målen. Genom ett systematiskt kvalitetsarbete blir det

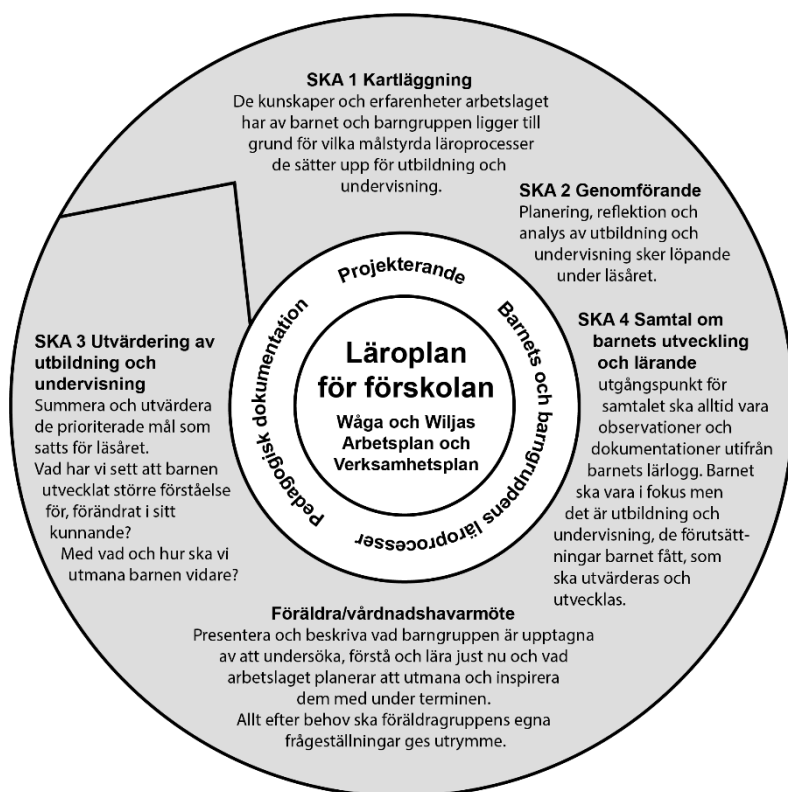
tydligt för alla medarbetare vad som ska prioriteras och utvecklas, när och hur olika insatser ska genomföras och vem som ansvarar för vad. Allas delaktighet är grundläggande i kvalitetsarbetet. Ledningen, medarbetarna, barn samt vårdnadshavare behöver alla bidra med synpunkter och underlag som synliggör kvaliteten. Kvalitetsarbetet ska ständigt vara närvarande på alla nivåer: individuellt, i arbetslaget, på enheten som helhet och hos huvudmannen för verksamheten. Målet är ett professionellt förhållningssätt och arbetssätt som leder till en ständig utveckling av verksamheten.

För att bedöma vilka konsekvenser beslut eller åtgärd får för det enskilda barnet eller för en grupp av barn beaktar rektor alltid alla barns bästa.

Avdelningsnivå

Enligt förskolans läroplan ska kvalitén på verksamheten kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. Varje barns lärande och utveckling ska följas, dokumenteras och analyseras för att ge barnet bästa möjliga förutsättningar att utvecklas och lära. Det är förskolläraren och arbetslaget som ansvarar för att det systematiska kvalitetsarbetet på avdelningen genomförs. Som arbetsverktyg för detta används följande dokument:

- **Pedagogiska dokumentationer** - För att kunna synlig- och tydliggöra varje barns individuella utveckling och lärande ska dokumentationerna belysa barnets och barngruppens lärande i processer. De är i sin tur underlag för reflektion över hur barnet och barngruppen utmanas till vidare undersökande och lärande.
- **Avdelningens rutiner** – beskriver arbetslagets valda arbets- och förhållningssätt för lärande omsorg även i vardagens rutinsituationer. Dokumentet revideras kontinuerligt och följer barngruppen under förskoletiden.
- **Pedagogisk kartläggning, dokument SKA 1** – Kartläggning av barngruppen alternativt individens nuläge som utgångspunkt för att välja prioriterade mål för läsåret.
- **Utveckling och utvärdering av den pedagogiska verksamheten, dokument SKA 2** – planering och genomförande där vad, hur och varför formuleras kring hur vi ska arbeta kommande månad. Mål och fokusområden sätts upp för utbildning och undervisning av barngruppen utifrån kartläggning, läroplan och Wåga & Wiljas arbetsplan. Dessa ligger till grund för undervisningen, vad barnen ska ha möjlighet att utveckla förståelse för och lära sig under terminen.
- **Utvärdering av hela läsåret, dokument SKA 3** – sammanställning och utvärdering av läsåret som gått. Reflektera och formulera vad pedagogerna sett att barnen utvecklat och fått större förståelse för. Vad kan vi se att barnen lärt sig av undervisningen både vad gäller kunskaper, erfarenheter, slutsatser, kreativitet, tekniker o s v.

Avdelningarnas prioriterade mål och pedagogiska dokumentationer utgör underlag för utvecklingssamtal och föräldra/vårdnadshavarmöte. Det ger möjlighet att tillsammans med vårdnadshavarna utvärdera och utveckla verksamheten. Samtalen pedagogerna och vårdnadshavarna har kan komma att påverka utbildning och undervisning för att verksamheten på bästa sätt ska bidra till barnets lärande och utveckling.

BARNETS RÄTTIGHETER TILLIKA PEDAGOGERS ANSVAR

Wåga & Wilja ser det som barnets rättighet att utveckla förståelse för sin omvärld för att vara förberedd för den framtid de ska leva och verka i. Varje barn skall ges samma förutsättningar oavsett kultur, etnisk- religions- eller könstillhörighet för att få utveckla sin fulla potential som människa. Det är barnets rättighet att omfattas av en barn- och kunskapssyn som utgår från barns delaktighet och inflytande i sitt eget lärande. Därför hämtar vi inom Wåga & Wilja inspiration från filosofin och förhållningssättet pedagogerna har i de kommunala förskolorna i Reggio Emilia. En barn- och kunskapssyn där vi ser på lärande som något som ständigt är i rörelse och förändring och som skapas i relation mellan barnet/barnen, materialet, tingen och miljön. Med denna syn ses barnet som medkonstruktörer av kultur, kunskap och identitet.

Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Barnsyn Förskolan ska uppmuntra barnen att föra fram sina tankar och idéer och skapa förutsättningar för detta. Lpfö 18 sid 6 Barn skapar sammanhang och mening utifrån sina erfarenheter och sätt att tänka. Lpfö 18 sid 7	Arbetslaget ger varje barn möjlighet till att utveckla en god självkänsla och självförtroende. Arbetslaget ser barnen som kompetenta, "att barn kan" och växer med att, utifrån kunskap och erfarenheter få vara med och ta ansvar. Pedagogen är nyfiken, inlyssnande och tar varje barns tankar på allvar. Det gör	Barnen ses som självklara medskapare av den kultur som byggs i barngruppen. En kultur där barnen är aktivt lyssnande till varandra och genom dialog förhandlar sig fram. Arbetslaget ser barnen som resurser för varandra och pedagogerna. Barnens initiativ, idéer, frågor och göranden tas till vara i	Arbetslaget använder barnens olikheter och kompetenser så att det berikar barngruppen. Arbetslaget arbetar medvetet med att ge barn möjligheter att utveckla respekt för andras olikheter. Arbetslaget använder sin kunskap om barnen för att sätta samman barnen i olika grupper för undervisnings-situationer.

Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
	att barnet sätter ord på sina tankar och vågar ha egna åsikter. Barnen ges tid till att göra själva genom dagens rutiner – klä på sig, tvätta händerna, vårda miljö och material o s v. Pedagogen utgår i alla lägen ifrån att varje barn på förskolan är mitt ansvar och agerar utifrån det. Arbetslaget ger varje barn i barngruppen goda förutsättningar att utveckla viktiga kompetenser – se sidan 12 i denna arbetsplan. Arbetslaget ger varje barn möjlighet att utveckla sin inneboende nyfikenhet, fantasi och kreativitet och föreställningsförmåga. Arbetslaget arbetar medvetet med att barnen utvecklar strategier att vara i konflikt med varandra. Arbetslaget arbetar utifrån lågaffektivt bemötande.	barngruppen och blir till undervisnings-situationer både inne och ute. Arbetslaget ser spännvidden i barngruppen som en tillgång och resurs. Barnen har möjlighet att lära av och om varandra och genom det ser de varandras olikheter och kompetenser som en tillgång. Arbetar med barns rättigheter utifrån barnkonventionen så att barnen också själva erövrar medvetenhet om dem. Arbetslaget ger barn möjligheter till att utveckla sin förmåga till empati & omtanke genom att medvetet arbeta med tex barns lek, forumteater, boksamtal, gränssättning och genom att vara en god förebild. Arbetslaget utgår alltid från att barnets utmanande beteende måste mötas upp med förändringar och anpassningar i pedagogens förhållningssätt.	Kulturen i barngruppen skapas av pedagogernas ledarskap genom ett demokratiskt förhållningssätt till barngruppen så att barnen får delaktighet och inflytande över dagens innehåll. Arbetslaget ger barnen möjlighet att på olika sätt reflektera över & dela sina tankar kring allas lika värde genom att medvetet föra samtal i barngruppen. Arbetslaget skapar en kultur i barngruppen där barn som har utmanande beteenden är integrerade och delaktiga utifrån sina förutsättningar. Arbetslaget skapar en kultur i barngruppen där barnen själva har strategier att själva lösa konflikter.
Kunskapssyn Barnen ska ges förutsättningar för bildning, tänkande och kunskapsutveckling utifrån olika aspekter så som intellektuella, språkliga, etiska, praktiska, sinnliga och estetiska. Lpfö 18 sid 10 Förskolan ska stimulera barnens kreativitet, nyfikenhet och självkänsla. Barnen ska få möjlighet att förundras och utveckla sin förmåga att utforska, kommunicera och reflektera. Lpö 18 sid 10	Arbetslaget har en syn på barnen som nyfikna & kunskapssökande individer i behov att få ingå i sammanhang där de utmanas och inspireras. Arbetslaget ordnar tillfällen för undervisning, både inne och ute, där barnen själva har möjlighet att vara delaktiga och förändra sitt kunnande genom att upptäcka, undersöka och förundras. Arbetslaget stimulerar barnen till att utforska genom att vara nyfikna, iakttä, tänka, vara i dialog och göra med kroppen. Arbetslaget ger barnen medvetet möjligheten att lära av varandra och tillsammans.	Arbetslaget arbetar för att alla barn får uppleva tillfredsställelse och glädje över att lära och utvecklas tillsammans i grupp. Arbetslaget använder sin kunskap om barnen för att göra medvetna val så att gruppammansättningen främjar barns individuella lärande. Arbetslaget planerar undervisning så att barnens egna undersökande och upptäckande leder till att barnen gör erfarenheter och drar slutsatser. Arbetslaget använder medvetet den proximala zonen, det utrymme som ger möjlighet att se, ta in göra och	Arbetslaget synliggör barnens väg till kunskap också genom att problematisera den utifrån de förutsättningar barnen fått samt koppla det till teori och litteratur. Barngruppen utvecklar ett demokratiskt förhållningssätt genom att olika tankar/idéer och frågor/problem lyfts fram samt förhandlas i barngruppen på olika sätt. Barngruppen har ett projekterande förhållningssätt till att undersöka, lära sig eller ta sig an nya ämnesområden.

Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
	Arbetslaget använder pedagogisk dokumentation för reflektion med barnen så att de har möjlighet att tänka, diskutera med kamrater - göra igen, dra slutsatser och göra erfarenheter.	lära, för att utmana varje barn utifrån dess kunskaper och förutsättningar. Barns olika tankar/idéer, frågor/problem eller hypoteser görs undersökningsbara. Pedagogerna använder sin erfarenhet och kunskap om barnen för att utmana dem att utveckla kunskap som fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet. Barnen ges både intellektuella som praktiska möjligheter att utforska sina intressen genom 100-språkighet.	

Genom pedagogernas barn- och kunskapssyn samt arbets- och förhållningssätt är det barnets rättighet att få utveckla viktiga kompetenser som:

- Samarbetsförmåga
- Kommunikativ förmåga
- Reflekterande attityd
- Aktivt förhållningssätt
- Initiativförmåga
- Ansvarstagande
- Empatisk förmåga
- Flexibilitet
- Kreativitet
- Fantasi
- Nyfikenhet
- Koncentration
- Strategier för lärande
- Föreställningsförmåga

Vi tror att barnet med dessa kompetenser kommer att ha gynnsamma förutsättningar och vara väl förberedda att möta och leva i en föränderlig omvärld.

PEDAGOGERS ANSVAR OCH DELAKTIGHET

Det är pedagogernas rättighet att få arbeta på en förskola där vår grundinställning är att vi hela tiden strävar efter att vara en lärande organisation som stimulerar pedagoger till lärande och kompetensutveckling. Det är var och ens ansvar och möjlighet att ta aktiv del i det gemensamma, att vara med och skapa kollektiva erfarenheter, som blir en resurs för hela organisationen.

En organisation där:

- du som pedagog ska ges möjlighet att växa, där det är du själv som sätter gränser för hur långt du vill gå i din utveckling
- delaktighet är en rättighet men också ett eget ansvar som förutsättning för ett aktivt deltagande i förändringsprocesser och utvecklingsarbete

- medinflytande är en naturlig del i arbetet och kommunikationen/dialogen präglas av tydlighet, öppenhet och ömsesidig respekt
- varje medarbetare är viktig för att vi tillsammans ska nå våra mål och det är när vi kan ta vara på varandras olikheter som vi har möjlighet att nå längst
- vi eftersträvar tydlighet och struktur vad gäller uppdrag, roller och stöd

En rättighet för pedagoger är också att få möjlighet att utvecklas i nära dialog med sina kollegor. För att nå öppenhet och kunskapsutbyte skall vi sträva mot ökad generositet oss emellan där vi lyfter fram varandra och varandras goda exempel.

Därför har vi:

- pedagogiska samtalsforum på våra förskolor
- mötesforum mellan förskolorna
- kompetensutveckling för pedagoger
- utvecklingstid för systematiskt kvalitetsarbete
- handledning

För att alla pedagoger och vikarier skall bli insatta i vår praktik och metodik bär alla ett enskilt och gemensamt ansvar att beskriva och tydliggöra förskolans verksamhet och kultur. Alla pedagoger ska ha kännedom och tillgång till viktiga dokument som t ex läroplan för förskolan, verksamhetsplan, arbetsplan, rutin- och policydokument med flera.

VÅRDNADSHAVARES DELAKTIGHET TILLIKA PEDAGOGERS ANSVAR

Grunden för en bra relation mellan familjerna och förskolan läggs under inskolningen. Ansvaret för att en professionell relation till vårdnadshavarna grundläggs vilar på pedagogerna. Under inskolningen ska vi introducera föräldrarna till vår utbildning och undervisning och tydligt beskriva förskolans roll och våra mål. Det är en förutsättning för att vårdnadshavarna ska kunna vara med och utvärdera verksamheten.

Ansvaret vilar på varje arbetslag att i öppenhet och ömsesidighet skapa en god kultur och atmosfär på avdelningen. Vi uppmuntrar föräldrar att vara en del av sitt barns och barngruppens lärande och utveckling. Vi har förväntan på att vårdnadshavarna deltar aktivt i utvecklingssamtal och på föräldramöten för att på så vis få en god förståelse för barnet och barngruppens utveckling och lärande.

Utvecklingssamtal

Utvecklingssamtalen ska syfta framåt, fokus ska vara på barnets lärande i relation till kamrater, miljö och material utifrån de förutsättningar barnet fått. Underlag och utgångspunkt i utvecklingssamtalet ska vara dokumenterat material utifrån barnet. Det är barnets lärande som ska följas upp och verksamheten som ska utvecklas och utvärderas. Samtalet är ett ömsesidigt utbyte mellan 2-3 parter, vårdnadshavare, pedagogen och eventuellt barnet. Det är den avdelningsansvariga pedagogen som i dialog med rektor avgör vilka i arbetslaget som håller i utvecklingssamtalen. Från tre års ålder är barnet med under en del av samtalet. Femåringars vårdnadshavare inbjuds även till ett avslutningssamtal i maj/juni. De kan också ske i liten grupp där några barn och deras vårdnadshavare

samt avdelningspedagog möts för dialog och reflektion kring den "gångna" förskoletiden. Som stöd för pedagogens planering, genomförande, utvärdering samt uppföljning av utvecklingssamtalen finns gemensamt arbetsverktyg, SKA 4.

Föräldra/Vårdnadshavarmöte

Bjuder vi in till för att synliggöra och diskutera barngruppens lärande och utveckling i grupp. Innehållet ska variera genom barnets år på förskolan. Vid mötet ska pedagogerna presentera och beskriva vad barngruppen är upptagna av att undersöka och försöka förstå och lära just nu, vad barngruppen och pedagogerna projekterar kring. Det ger vårdnadshavarna möjlighet till insyn, delaktighet och möjlighet att påverka. Vårdnadshavarna ska också ges möjlighet att komma med önskemål om innehåll och diskussionsfrågor inför mötet. Under möten, allt efter behov, ska även diskussioner utifrån vårdnadshavarnas egna frågor ges utrymme.

Det är vårdnadshavares och familjers rättighet att få bli medskapande i förskolan genom delaktighet och inflytande i:

- **Välkomnande och introduktion** till förskolan
- **Inskolningssamtal** med syfte att lära känna barnet och familjen
- **Uppföljningssamtal** en tid efter inskolningsperioden
- **Firande av traditioner som lucia och förskolans dag**
- **Sommaruppgift** har till syfte att länka samman våren med hösten och hemmet med förskolan. Uppgiften som barnen får med sig ska utgå från något barngruppen undersökt och visat intresse för och som barnen och familjerna under sommaren kan samla med sig saker eller ta med sig digitalt material utifrån. Det material som barnen tillsammans har med sig tillbaka på förskolan blir utgångspunkt och lärmaterial att fortsätta undersökandet med. På så vis kan sommaruppgiften bli starten på gruppens projekterande.
- **Föräldraforum** samtliga föräldrar på Wåga & Wilja förskolor bjuds in till digitalt möte för information och dialog om verksamhetsidé, pedagogisk inriktning och utvecklingsområden för samtliga förskolor.

Det är vårdnadshavares och familjers möjlighet att ta del av barnets dagar på förskolan. Hur barnet undersöker, lär och utvecklar kunskaper enskilt och tillsammans med andra. Vad barngruppen som barnet är en del av är intresserade av och arbetar med och projekterar kring just nu. Det ska de ha möjlighet att göra genom:

- **Pedagogiska dokumentationer** på avdelningarnas väggar och i lärloggen.
- **Daglig dialog** vid lämning och hämtning
- **Blogg** syfte är att ge familjerna flera och rika bilder av utbildning och undervisning och barngruppens intressen, undersökande och lärande genom projekterande. Blogginläggen ska variera över tid och har möjlighet att rymma inblickar i förskolans arbete med jämställdhet, diskriminering, kränkande behandling och interkulturalitet.
- **Sociala medier** ger möjlighet att synliggöra barns undersökande och upptäckter genom att göra barnens röster hörda i samhället i en vidare bemärkelse. Visa på att även unga människor arbetar med stora och viktiga frågeställningar. Det ger oss också som förskola möjlighet att marknadsföra vår verksamhet för att rekrytera nya familjer och medarbetare.
- **Barn visar och berättarmöten** tillfällen då barnen ges möjlighet att visa och berätta för sina familjer vad de projekterar kring.

- **Förskolans Dag** tillfälle för fest samt utställning och presentation av terminens projekterande
- **Utvärdering av den pedagogiska verksamheten och arbetet för att motverka diskriminering och kränkande behandling** som frågeställningar vid föräldramöten.

Wåga & Wiljas förskolor ska alltid vara "öppna" för föräldrar som vill engagera sig eller aktivt delta i vår verksamhet.

MILJÖN SOM DEN TREDJE PEDAGOGEN

Avdelningarnas miljöer ska möta det kompetenta barnet. Vi ska erbjuda en miljö där barnen kan vara självständiga, där de får utforska, upptäcka och uppleva koncentration. Miljön ska vara inspirerande, engagerande, utmanande, rolig och lärorik. För att uppnå detta krävs en ständigt pågående reflektion och dialog kring miljön, att den är föränderlig i takt med barnens utveckling och lärande. Vi ska erbjuda barnen en miljö och material/läromedel utifrån barngruppens ålder och intressen för att ge dem förutsättningar för samarbete och lärande. Det är pedagogens ansvar att kontinuerligt fundera kring vilka tillägg vi kan göra för att tillgodose och utmana barnen i deras utveckling. Miljön såväl inne som ute ska locka fram nyfikenheten, lusten och kreativiteten hos barnet. Det ska finnas tillgång till möten med musik, färg, form, konst, IKT (informations- och kommunikationsteknik) samt litteratur för att ge barnen tillgång till hundra och åter hundra språk. Barnen på Wåga & Wiljas förskolor ska ha möjlighet att få vara del av en ateljékultur. Att få ta intryck av sin omvärld och genom olika språk/material ha möjlighet att göra sina egna uttryck, erfarenheter och utveckla färdigheter.

Utgångspunkten för miljöns utformning ska alltid vara den egna barngruppen. Vi ska observera hur barngruppen använder sig av miljön för att också kunna se till att den är anpassad efter varje enskilt barn. Vi ska titta på var de befinner sig, just nu, i sitt lärande och hur vi kan ändra i miljön för att främja och utmana det. Vi har tagit ställning för att vissa hörnor/platser och material/läromedel ska finnas i förskolornas inne- och utemiljöer.

- aktivitetsplatser för måleri, rita- klippa- klistra, lera och konstruktion.
- tillgång till att undersöka och leka med vatten och sand.
- möjlighet att använda och utmana sin kropp i fysiska aktiviteter.
- möjlighet att möta litteratur/böcker, sagor och skapa berättelser.
- material och aktiviteter för att leka och utforska med språket, tänka matematiskt samt få uppleva naturvetenskapliga fenomen och tekniska lösningar.
- platser och aktiviteter där man kan lyssna till eller skapa musik, dansa och förvandla sig till någon annan.
- utveckla vårt och barnens användande och tillgång till modern digital teknik för att arbeta med pedagogisk dokumentation och projekterande arbetssätt.

Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Ateljékultur Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva, gestalta och kommunicera genom olika estetiska uttrycksformer (...). Lpfö 18 sid 9	Arbetslaget ger barngruppen möjlighet att prova på tekniker och möta olika språk och uttrycksätt. Barngruppen utvecklar förtrogenhet med språk och uttrycksätt som färg, lera, konstruktion, dans, musik, teater o s v.	Arbetslaget använder sin erfarenhet och kunskap om barnen för att utmana dem i nya språk och med fler tekniker. Arbetslaget ställer sig återkommande frågan; vilket uttrycksätt, språk eller material ger barnen fler möjligheter att utforska det de redan är upptagna av att försöka förstå genom projekterandet?	Arbetslaget har arbetat målmedvetet med barngruppen så att barnen själva har utvecklat kunskap och förståelse för olika uttrycksätt och material så att de själva kan vara med och påverka projekterandet. Barnens användande av olika uttrycksätt ger dem möjlighet att förstå, dra slutsatser, göra erfarenheter och ställa sig nya frågor.
Miljö och lärmaterial både inne och ute Barnens lärande kan bli mångsidigt och sammanhängande om arbetssätten varierar och miljön är utmanande och stimulerande samt lockar till lek och aktivitet. Lpfö 18 sid 11	Miljön och lärmaterial är ett gemensamt ansvar för hela förskolan. Därför tar arbetslaget beslut, om stora förändringar i miljön, i förskolans ledningsgrupp. Arbetslagen erbjuder barnen en inspirerande och tillgänglig miljö med lärmaterial för lek med olika roller, skapande, naturvetenskap, bygg och konstruktion. Varje dag ska pedagogerna tillsammans med barnen se till att miljön är iordningsställd och ser lockande ut till nästa dag, så att avdelningen är inbjudande och välkomnande. Arbetslaget observerar vad barnen är upptagna och intresserade av och överraskar dem med något nytt och spännande genom att göra uppdukningar som kan inspirera barnen när de kommer till förskolan på morgonen eller vaknar upp från vilan. I miljön är det synligt och tydligt på väggar och i pågående arbeten vad barngruppen är upptagna av att försöka förstå genom sitt projekterande. Miljön och materialet, både inne och ute, anpassas efter barnens ålder och tidigare erfarenheter.	Arbetslaget har en ständigt pågående reflektion och dialog kring miljön för att utveckla den efter barnens intressen och behov. Arbetslaget arbetar för att hitta varje barns språkingång i skapande. Miljön är rik på material att leka med, tydligt och tilltalande iordningsställd samt bjuder barnen på nya intryck och erfarenheter både inne och ute. Som komplement till traditionella material/läromedel tillför arbetslaget olika typer av gränsöverskridande material som ger barnen själva möjlighet att fantisera, dekorera, smycka och besjåla. Det projekterande som barngruppen är upptagna av skapar/utgör det lärmaterial som utmanar barnen till utveckling och lärande. Arbetslaget använder både inne- och utemiljön till att projektera med barngruppen.	Miljön och lärmaterialet utvecklas ständigt av barnen och pedagogerna i ett ömsesidigt beroende där barnens initiativ och undersökande får plats. Barnen är självständiga i att använda miljö och material och delar sig i mindre grupper utifrån intresse och frågeställningar. Barnen är självständiga och skapar egna meningsfulla lärsituationer under hela dagen. Arbetslaget ger barngruppen förutsättningar att i miljön fortsätta sitt projekterande även utanför projektgrupperna.

	Arbetslaget ser miljön och lärmaterialet som den tredje pedagogen/en resurs som gör att barnen är upptagna med meningsfulla aktiviteter och delar upp sig i rummet eller på gården. Arbetslaget utvecklar miljön och lärmaterialet utifrån att motverka diskriminering och kränkande behandling.		
--	--	--	--

Miljön på förskolan är en lekplats, mötesplats och arbetsplats för barn och pedagoger. Pedagogerna ska visa barnet och sig själva respekt och hänsyn genom att erbjuda en väl fungerande miljö och förbereda material inför barnens undervisning. Pedagogernas förhållningssätt är viktigt för att barnen ska ha möjlighet att vara självständiga och kompetenta i miljön så att miljön har möjlighet att bli "den tredje pedagogen".

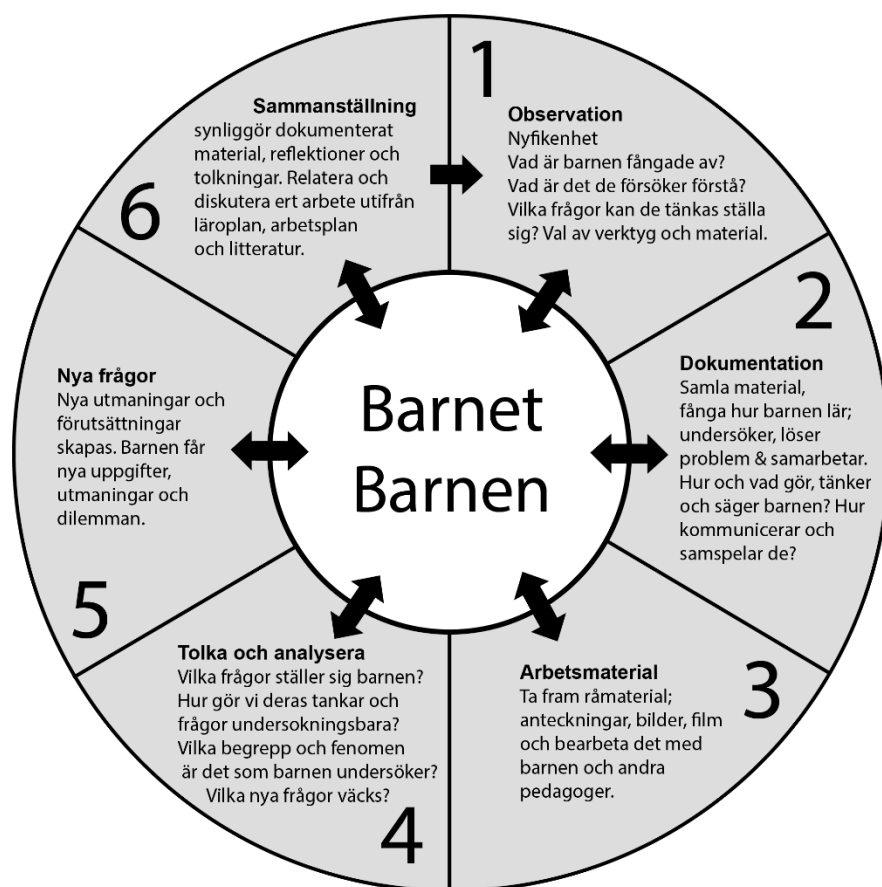
För att uppnå detta krävs att pedagogen är:

- **Introduktör**, hjälper/visar barnet i miljön och vilket material/läromedel som finns att tillgå.
- **Observatör**, iakttar hur varje barn samspelar med miljö, material och andra barn. Låter observationerna få bli utgångspunkt i hur pedagogen utmanar barnen.
- **Inspiratör**, locka barnet att vidga sina vyer. Stötta barnets nyfikenhet och lust så att det kan utmanas och utvecklas i sin kreativitet.
- **Utmanare**, sätta igång och erbjuda barnen meningsfulla och utmanande aktiviteter.
- **Beskyddare/trygghetsskapare**, se till att barnet inte blir stört i sin lek/aktivitet och att det får tillgång till ytor och material/läromedel.
- **Samordnare/regissör**, hjälper barnen att ordna sig i lagom stora grupper och använda hela avdelningen och förskolegården genom att sprida ut sig.
- **Materialanskaffare**, ta ansvar för att det finns ett rikt material tillgängligt som är spännande och utmanande. Utveckla, anpassa och göra tillägg för att inspirera barnen.
- **Förebild**, iordningställandet av miljön bör ingå som en del i vardagen, barnet ska kunna sortera tillbaka materialet.
- **Informatör**, kunna förmedla till föräldrarna att miljön har stor betydelse för barnet. Miljön, materialet och barngruppen är mycket viktig när det gäller barnets utveckling och lärande.

PEDAGOGISK DOKUMENTATION

I vårt arbete med barnen ska pedagogisk dokumentation som arbets- och förhållningssätt vara utgångspunkt. Genom den synliggör vi barnets tankar, funderingar och barnets väg till kunskap, den lärande processen. Arbetsmetoden kräver att pedagogen reflekterar över sig själv och sitt förhållningssätt till barnet. Det är ett förhållningssätt där de vuxnas frågor och lyssnande bygger på en genuin nyfikenhet på hur barnet tänker. Pedagogen lyssnar uppmärksamt, sammanfattar och bekräftar de tankar och frågor barnet har. Pedagogerna ska skapa förutsättningar för att barnet ska kunna genomföra sina idéer och göra nya upptäckter samt delge och ta del av kamraternas. Vi ska ge barnet nya erfarenheter och nya intryck för att det ska utvecklas. Barnet ska ges tid och utrymme för

sitt utforskande. De ska få upprepade och variationsrika tillfällen att undersöka olika uttrycksformer, begrepp, fenomen och material så att deras erfarenheter kan utvecklas till användbara kunskaper. Vi ska ge barnet möjligheter till många uttryckssätt där barnet får använda alla sina sinnen, "ett barn har hundra språk".

Pedagogisk dokumentation Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Utbildningen ska ta sin utgångspunkt i läroplanen och det barnen visar intresse för samt i det kunnande och de erfarenheter som barnen tidigare tillägnat sig. Lpfö 18 sid 6	Arbetslaget fotar/filmar/observerar/skriver anteckningar om barnens görande och aktiviteter. Använder dokumenterat material för att föra barnens undersökande framåt till nya göranden. Barnen ges tillgång till att reflektera utifrån dokumenterat material. Dokumenterat material och samtal utifrån det är en bärande del av vardagen	Barnen är en självklar del i att själva dokumentera sitt arbete genom både bild, film och text eller teckningar. Att dokumentera gruppens arbete är en självklar del av projektgruppens görande. Arbetslaget tar vara på tiden och använder den väl för att tillsammans med barnen dokumentera och reflektera i blogg och lärlogg. Arbetslaget använder dokumenterat material för att reflektera över sitt arbete med barngruppen och som	Arbetslaget synliggör barnens väg till kunskap/läroprocessen genom att i dokumentationen problematisera och reflekterar över VAD barnen lär sig om, HUR de gör det och VARFÖR arbetslaget gjort de val de gjort. Arbetslaget synliggör i dokumentationer sitt arbete med barngruppen genom att reflektera och problematisera sin praktik utifrån teori och litteratur. Barngruppen drivs framåt i ett gemensamt ämne av lust, nyfikenhet och utforskande genom projekterande arbetssätt.

	genom samlingar, mindre grupper och undervisning. Dokumenterat material synliggör barnets lärande i processer, utifrån prioriterade mål, på väggar, i barnens lärlogg eller bloggen i Tyra. Arbetslaget dokumenterar det individuella barnets lärande och utveckling så att barnet har möjlighet att följa sina lärandeprocesser i sin lärlogg.	underlag för planering av undervisningen. Arbetslaget funderar aktivt på hur barn tänker och utmanar dem med nya frågor och aktiviteter utifrån det. Arbetslaget dokumenterar och reflekterar det enskilda barnets lärande och utveckling i lärloggen så att barnets lärstrategier och förmågor/kompetenser synliggörs genom lärprocesser.	Arbetslaget reflekterar och problematiserar det enskilda barnets lärande och utveckling i portfolion i relation till de material och kamrater som barnet är i samspel med.
--	--	---	---

Pedagogisk dokumentation, Tyra och GDPR

Pedagogisk dokumentation syftar alltid till att skapa förutsättningar för barns lärande och utveckling genom kommunikation på olika sätt. Genom de bilder, filmer och dokumenterat material vi sätter upp på avdelningens väggar, använder tillsammans med barnen i samlingar och arbetsgrupper eller lägger upp i kommunikationsappen Tyra synlig- och tydliggör vi barns lärande. Det är dock aldrig produkten, det vill säga själva bilden eller dokumentationen som är huvudsyftet utan det är alltid processen som är viktig. Vad barnen upptäcker, ställer sig för frågor eller dilemman de stöter på, hur de provar, utmanas eller tänker vidare. Det är där lärandet uppstår, erfarenheter görs och slutsatser kan dras.

Dokumenterat material på avdelningarnas väggar

Avdelningens väggar och miljö är en viktig plats för att följa barngruppens lärande och utveckling i processer. Här har arbetslaget möjlighet att låta rummet få vara med och berätta samt inspirera barnen till fler frågor och vidare utmaningar. Att sätta upp bilder och barnens alster skapar känsla och intresse hos barnen för den valda fråga eller ämne som gruppen projekterar kring. Att lyfta fram och synliggöra barnens tankar och frågor gör att både barn och pedagoger fortsätter att processa och fördjupa sig. Avdelningens väggar kan på så sätt bli gruppens anslagstavlor och tankekartor.

GDPR

Vårdnadshavare behöver ge sitt samtycke till att deras barn får förekomma med ansiktet på bild i förskolans lokaler. När det skriftliga samtyckets getts kan vi arbeta med pedagogisk dokumentation så som vi gör. Det skriftliga samtycket ges i samband med att barnet börjar på förskolan.

Att tänka på

- Låt väggarna på avdelningen berätta om vad ni och barngruppen är upptagna av. Sätt upp barnens alster, deras tankar/frågor och dokumenterat material på väggarna så att ni alla har möjlighet att se och tänka om det ofta.
- Barnen får förekomma med foto, förnamn och vad de sagt och gjort för att synliggöra hur barngruppen tillsammans bidragit till lärandeprocessen.
- Pedagogens reflektioner och tolkningar kring individuella barns lärande och utveckling får inte förekomma på väggdokumentationen.
- Det dokumenterade materialet blir pedagogisk dokumentation först när vi pedagoger och barnen använder det. Återvänder till och reflekterar tillsammans utifrån bilder, minnen och tankar och låter det få påverka det vi gör och tänker framåt.

- Det dokumenterade materialet ni har på väggarna släng aldrig det! När ni tar ner det, samla det i pärmar som kan följa barngruppen genom förskoletiden. Det blir projektpärmar som barnen själva kan bläddra i för att återvända till det som de gjort, tänkt och varit en del av tidigare.

Lärloggen i Tyra

Varje barn har en lärlogg som är individuell. I den samlas dokumenterat material som det enskilda barnet ingår i. Materialet ska synliggöra barnets lärande och utveckling det förändrade kunnande, enskilt och i samspel med andra kamrater och olika material/frågeställningar/utmaningar. Det material som samlas i lärloggen ska vara underlag för utvecklingssamtal med barnets vårdnadshavare.

GDPR

Wåga & Wilja har valt appen Tyra för att den är GDPR-säker. När vårdnadshavarna godkänt barnets medverkan får dokumenterat material; bilder, text och film av barnet förekomma.

Att tänka på

- I era reflektioner kring barns lärande synliggör och lyft alltid det positiva i barnens interagerande. Hur de hjälper, visar och inspirerar varandra.
- Andra barn får förekomma, med foto, film, förnamn och vad de sagt och gjort, i lärloggen för att synliggöra hur de i mötet bidragit till lärandeprocessen.
- Pedagogens reflektioner och tolkningar kring andra barns lärande och utveckling får inte förekomma i lärloggen.

Vårdnadshavare som väljer att inte ansluta sig till Tyra.

- Barnet får enbart förekomma i Tyra när det gäller närvaro och kontaktuppgifter samt viktig information om allergier.
- Barnet får inte förekomma i blogg eller ha en lärlogg i Tyra.
- Barnets lärande och utveckling dokumenteras i pappersformat och utskrifterna sätts in i en pärm som skall förvaras inlåst

Bloggen i Tyra

Här synliggörs barngruppens gemensamma lärande i processer, projekterande och arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. Vi har alltid en medveten tanke om vad vi publicerar.

GDPR

Har vårdnadshavarna godkänt barnets medverkan i Tyra får det förekomma genom bild, film och text i bloggen.

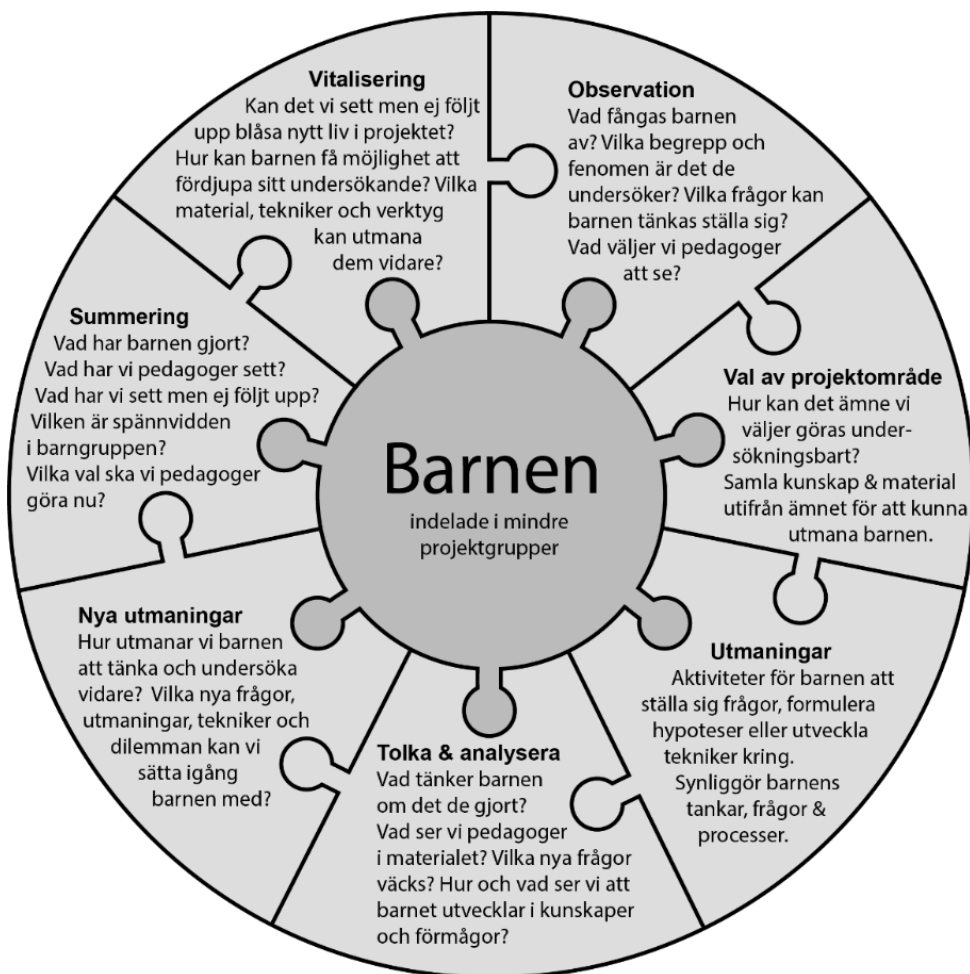
Att tänka på

- Det är vad barnen tittar på, säger och gör som är viktigt att synliggöra mer än att kunna identifiera vilka barn som syns på bilden.
- Lyft gärna fram barnens röster, vad de sätter ord på och vilka frågor de har. Det är dock aldrig viktigt vem det är som säger vad. Utelämna därför barnens namn i bloggen.
- Barnens ansikten får förekomma på bild när vårdnadshavarna godkänt barnets medverkan i Tyra. Vi ska dock alltid ha ett syfte och medvetenhet med varför vi väljer de bilder vi lägger ut.

- Ha alltid ett syfte med vad ni i arbetslaget väljer att publicera. Synliggöra projekterandet, avdelningens prioriterade mål, lärande och utveckling. Visa hur ni arbetar med det genom projektgrupper, samlingar, i matsalen o s v.

PROJEKTERANDE ARBETSSÄTT

Projekterande arbetssätt ska vara grunden för den pedagogiska dokumentationen och syftar till att integrera och skapa växelverkan mellan verksamhetens alla delar och de "100 språken". Kunskapen som arbetssättet ger oss om varje barn ska ligga till grund för hur vi delar in barnen i dynamiska projektgrupper. Inom det projektområde vi väljer, ska vi utifrån barnens intressen och frågeställningar välja spår för att fokusera och avgränsa. Vi ska fördjupa genom att smälta av, stanna upp och borra djupare utifrån barnens tankar och frågor. Ge barnen förutsättningar och möjlighet att tänka vidare utifrån det de redan kan och har erfarenhet av. Det projekterande arbetssättet ska ge barnen förutsättningar att utveckla lärandestrategier. Barnet ska få erfara glädjen och styrkan det ger att lära nytt och mera såväl faktakunskaper som färdigheter, förståelse och tekniker. Lärande sker i samspel med andra och i samspel med material/läromedel. Därför ska projekterande arbetssätt också ge varje barn erfarenhet av att gruppens lärande och kunskap utvecklar och inspirerar mig som individ. För att barnet ska kunna utveckla hållfasta kunskaper ska barnet ges möjlighet att prova och göra samma sak många gånger. Det är i upprepning och variation som utveckling och lärande sker.

Projekterande arbetssätt Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Utbildningen ska uppmuntra och utmana barnen att pröva sina egna och andras idéer, lösa problem och omsätta idéerna i handling. Lpfö 18 sid 10 Barnen ska få möjligheter att upptäcka, och förundras, pröva och utforska samt tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Lpfö 18 sid 10	Undervisningen i barngruppen utgår från prioriterade mål som i barngruppen blir en gemensam frågeställning eller ämne för projekterandet. Inför projektets uppstartande skapar pedagogerna en relation till ämnet genom att samla kunskap och material så som dikter, teorier, sagor, bilder, musik och verktyg som kan utmana, inspirera och underlätta barnens utforskande. Projektets ämne och frågor utgår från de tankar, antaganden och diskussioner barnen har i sitt vardagsliv. Barnens undersökande, frågor och hypoteser är i fokus i projektet. Barnen har möjlighet att undersöka ämnet utifrån olika frågor och material både i inne- och utemiljön. Genom pedagogisk dokumentation som arbets- och förhållningssätt arbetar arbetslaget medvetet med att göra barnen delaktiga i sitt eget lärande utifrån projektämnet. Inom varje projekt är pedagogernas summering och utvärdering viktig som förutsättning för barnens utveckling och lärande. Pedagogerna prioriterar mål ur läroplanen utifrån vad de vill att barnen ska ha möjlighet att erövra och lära genom projektet. Det är viktigt att sedan att utvärdera och analysera för att få fatt i vad barnen lärt och förändrat i sitt kunskande.	Ett projekterande i barngruppen byggs som en kultur genom barngruppens tid på förskolan. För de yngsta barnen handlar projekterandet om att möta sig själv och andra. Det är fokus på barnens möten med varandra, miljön och de olika materialen/läromedlen. Med stigande ålder så utvecklas och fördjupas barnens intressen och frågor, de intryck barnen får ges möjlighet att komma till uttryck och förstås genom hundraspråkighet. Det ämne som barngruppen projekterar kring upptar barnens intresse, fokus och frågor under flera olika aktiviteter under hela dagen både inne och ute. Pedagogerna använder och utgår ifrån barnens egna frågor/idéer/problem för att göra dem undersökningsbara. Alla barn är aldrig lika nyfikna på det barngruppen projekterar kring. Arbetslaget ser till att alla barn involveras i projekterandet utifrån det som är meningsfullt för varje barn. Arbetslaget har ett vidgat seende på barnens olika strategier, egenskaper och förmågor, spännvidden i barnens kunskaper och erfarenheter i och utanför projektet och låter barns olikheter bli till en tillgång i barngruppen. Barngruppens kompetenser i olika tekniker och material är med och driver undersökandet framåt. Barnens olika tankar och perspektiv lyfts fram av pedagogerna och blir utgångspunkt till förhandling i barngruppen.	Projekt startar eller vitaliseras genom en sommaruppgift som barnen får. Den utgår från något barnen visat intresse för och undersökt läsåret innan och som kan bli en intressant start på kommande termin. Sommaruppgiften syftar till att länka samman vårterminen med höstterminen och hemmet med förskolan. När barnet kommer tillbaka till förskolan är det material barnet har med sig utgångspunkt för det att berätta och visa vilka minnen och erfarenheter det har med sig. Pedagogerna ska ge barnen förutsättningar att kommunicera sina upplevelser, intryck och frågor på flera olika sätt och genom det kan barnens utforskande och intressen växa fram i ett projekterande. Projekterandet drivs framåt av barngruppen och pedagogernas kunskap om barnens förmågor och erfarenheter. Projekterandet "lever" hela dagen och hela tiden genom aktiviteter och göranden både inne och ute. Barngruppen har utvecklat kompetenser för att själva projektera och driver egna projekt utifrån intressen.

		Barnen förundras, lär och utmanar sig själva genom de strategier och tillvägagångssätt de har erfarenheter av.	
--	--	--	--

Läroplanens målområden

Genom projekterande arbetssätt, det barn och pedagoger utforskar för att ta reda på och förstå, arbetar vi med att utveckla barnens kunskaper och kompetenser utifrån läroplanens målområden. I det projekterande arbetet täcker vi in flera målområden, men arbetslagen väljer att prioritera särskilda läroplansmål olika läsår för att säkerställa utbildningens kvalitet.

Demokratiskt förhållningssätt Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Förskollärare ska ansvara för att tillämpa ett demokratiskt arbetssätt där barnen aktivt deltar , Lpfö18 sid 12	Arbetslaget ger barnen möjlighet att sätta ord på vad de tänker och tycker och ger det mening och inflytande i barngruppens utbildning och undervisning. Arbetslaget uppmuntrar barnen till att aktivt använda varandras hjälp/kompetenser och olikheter i så många av dagens aktiviteter det går. Arbetslaget ger barngruppen stöd i att gå från monolog till dialog och diskussion. Att ställa frågor och lyssna till svaren vilket är grunden i förhandling.	Arbetslaget lyfter fram olika barns tankar och frågor och ger barngruppen möjlighet att förhandla sig fram till olika göranden som blir till utbildning och undervisning. Barngruppens samlingar i helgrupp och mindre delar används till att återberätta och visa vad barnen gjort i projekterandet. Arbetslaget ger barngruppen möjlighet att visa och berätta om sitt projekterande för vårdnadshavare och om det är möjligt i det offentliga rummet via utställningar på t ex bibliotek.	Arbetslaget ger barngruppen möjlighet att diskutera och värdera olika sätt att tänka välja/förhandla och låter det vara utgångspunkten i barngruppens val i utbildning och undervisning. Barngruppens samlingar i helgrupp och mindre delar används till att återberätta och visa vad barnen gjort i projekterandet och tänka och diskutera vad barngruppen nu ska fokusera på eller fördjupa sig i. Projekterandet i barngruppen rymmer även arbete mot diskriminering, kränkande behandling, normkritik och interkulturellt perspektiv. Pedagogernas lyfter fram olikheter som det som berikar och ger andra perspektiv. Att varje barn har rätt att respekteras och sätta ord på sina tankar och frågor. Låta barnen få erfara att andra sätt att tänka och utöva kultur eller traditioner kan berika och utveckla deras egna.

Demokratiskt förhållningssätt Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Arbetslaget ska visa respekt för individen och medverka till att skapa ett demokratiskt klimat, där barnen får möjlighet att känna samhörighet och utveckla ansvar och solidaritet. Lpfö18 sid 13	Samlingar och samtal i barngruppen utgår från en respekt, samhörighet och empati för andra barn och vuxna. Barngruppen utvecklar en kultur av att dela upp sig och fördela sig i miljön och tar ansvar för lärmaterialet. Arbetslaget arbetar för att barngruppen går från "jag till vi". Att de diskuterar och förhandlar, lyssnar in varandra och låter det påverka lekar och aktiviteter. Arbetslaget säger ja till barns initiativ i så stor utsträckning som det är möjligt.	Arbetslaget använder böcker och forumteater för att samtala med barngruppen utifrån samhörighet mellan individer och solidaritet med dem som är utsatta. Arbetslaget skapar en kultur i barngruppen där barn förstår och accepterar att alla behöver olika och att rättvisa inte är att alla får lika. Arbetslaget arbetar för en kultur i barngruppen där barnen har möjlighet att motivera och förhandla utifrån sin egen vilja och önskemål.	Arbetslaget skapar en kultur i barngruppen där barnen själva genom egna samtal och diskussioner uttrycker respekt, samhörighet och solidaritet med andra barn och vuxna. Barngruppen utvecklar kritiskt tänkande och vågar ifrågasätta genom att kommunicera och argumentera. Vända och vrida på olika perspektiv. Arbetslaget lyfter fram och synliggör barngruppens utveckling av demokratiskt förhållningssätt genom dokumentation i blogg och lärlogg.
Förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till etiska dilemman och livsfrågor i vardagen. Lpfö18 sid 13 Förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla respekt och förståelse för alla människors lika värde och de mänskliga rättigheterna. Lpfö18 13	Arbetslaget möter varje barn med respekt och förståelse så att det får erfara sina rättigheter och utveckla förståelse för alla människors lika värde.	Arbetslaget använder samlingar och boksamtal till att prata om livsfrågor och mänskliga rättigheter genom samtal med barnen. Arbetslaget synliggör barns rättigheter och hur de utvecklar förståelse för etiska dilemman på väggar och i bloggen på Tyra.	Arbetslaget använder det barnen intresserar sig för genom projekterande till att också plocka in etiska dilemman och livsfrågor som blir till samtal och diskussion. T ex hur blir det för maskar och myror om vi samlar på dem? Hittar de hem igen?

Hållbar utveckling Lpfö18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla förståelse för samband i naturen och för naturens olika kretslopp samt för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra. Lpfö 18 sid 14	Arbetslaget tar med barngruppen ut i naturen regelbundet för att titta på och uppmärksamma djuren, naturen och dess skiftningar. Arbetslaget uppmärksammar barngruppen på skräp och sådant som inte ska finnas i naturen.	Barngruppen ges möjlighet att utforska djur och natur genom projekterande. Barngruppen utvecklar förståelse för att de är gäster i naturen, tar till vara och är rädd om träd och djur. Arbetslaget reflekterar med barngruppen utifrån djur de hittar vilja förutsättningar djuret behöver för att leva? Vad det äter och var det bor. Barngruppen uppmärksammar själva skräp som inte ska finnas i naturen och samlar det för att slänga.	Barngruppen ges möjlighet att plantera och odla för att genom projekterande följa processen. Barnen får formulera hypoteser utifrån vad de odlar och hur processen och slutresultatet kommer bli. Barngruppen samlar skräp när de är i natur och närområde för att källsortera.
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla förståelse för hur människors olika val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling . Lpfö 18 sid 14	Arbetslaget arbetar med barngruppen så att en lugn och trygg arbetsmiljö växer fram som kultur i barngruppen. Genom iordningställandet av lärmiljöer utvecklar barnen ansvar och känsla för att sortera tillbaka allt material på sin plats för att det ska vara inbjudande att börja leka igen. Arbetslaget arbetar för att varje barn utvecklar hållbara och varaktiga relationer genom empati och omtanke till sina kompisar i barngruppen. Varje barn utvecklar förståelse för att göra hållbara val för sin hälsa och välbefinnande. Vila, rörelse, äta varierat osv. Arbetslaget ger barngruppen förståelse för olika material och hur de källsorteras när det slängs. Arbetslaget arbetar medvetet med att barngruppen ska hushålla med mat och resurser genom att lära dem att ta för sig av lite mat för att ta mer om de behöver.	Arbetslaget gör enkla experiment med barngruppen för att se hur olika material bryts ned eller inte i naturen. Arbetslaget arbetar medvetet med barngruppen så att de lär sig att vårda och ta hand om avdelningens gemensamma lärmaterial. Barngruppen återbrukar och återanvänder t ex deras egna målningar för att t ex öva att klippa i. Barngruppen utvecklar förståelse och ansvar för att ta ansvar för hur lärmaterial används så att det inte blir "slit och släng". Sätta locket på pennor, vara rädd om smått dekorationsmaterial återanvända papper o s v.	Arbetslaget för genom dialog, reflektion och förhandling med barngruppen mot ett förhållningssätt att bidra till hållbar utveckling vad gäller sociala relationer och vår miljö. Arbetslaget arbetar med samtal och dialog med barnen för att de ska utveckla kunskap och förståelse för vad olika val ger i klimatavtryck. Återbruka och återanvända i stället för att köpa nytt och gå eller cykla i stället för att ta bilen osv.

Språkutveckling Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla ett nyanserat talspråk och ordförråd samt förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra i olika sammanhang och med skilda syften. Lpfö18 sid 14	Arbetslaget använder ett rikt och nyanserat språk, benämner och sätter ord på vad barnen gör och vad saker heter. Barnen utvecklar sätt att kommunicera som berikar deras lek och aktiviteter. Tillfällen för sång, ramsor, sagor och berättande finns varje dag. Barnen utmanas till fonetisk medvetenhet, höra språkljuden, genom rim och lekar med ord. Ord och begrepp i sånger och ramsor visualiseras av pedagogerna genom bilder eller föremål så att barnen har möjlighet att förstå och befästa dem. Arbetslaget identifierar de barn som behöver stärkas i sin språkutveckling och ger dem särskild uppmärksamhet och utmaningar efter behov. Är spännvidden i barngruppen stor mellan barnens språkliga förmåga delar arbetslaget medvetet in barnen i grupper vid undervisningssituationer så att barnen kan utmanas utifrån sin nivå.	Varje pedagog i arbetslaget förstår sin egen betydelse i att varje barn får möjlighet att utveckla ett rikt och nyanserat talspråk. Barngruppen utmanas i sin språkliga medvetenhet genom att pedagogerna - diskuterar ordens betydelse med barnen - "klappar" stavelser - lyssnar efter första eller sista ljudet/bokstaven i ett ord. Beroende på sammanhang eller aktivitet utnyttjar pedagogerna möjligheten till att befästa och föra in nya begrepp. Barnen får ett stort språkligt utrymme i samlingar och aktiviteter. Pedagogerna för samtal och leker "gissa ordet" på ett sådant sätt att barnens ordförråd ökar i omfång. Genom dokumenterat material som utgångspunkt får barnen möjlighet till att berätta om och reflektera över sitt lärande. Arbetslaget håller sig uppdaterad på forskning och litteratur om språkutveckling.	Barngruppen "äger" ett stort antal sagor, sånger, danslekar och ramsor som berikar undervisningssituationer som samlingar och aktiviteter. I undervisningssituationer delar pedagogerna det talade utrymmet med barnen. I vardagen finns möjlighet och utrymme för varje barn att berätta och återberätta sådant de varit med om. Barnen har möjlighet att leda undervisningssituationer genom att berätta om eller kommunicera vad de har gjort, vad de tänker eller vilka hypoteser de har. Arbetslaget använder sin erfarenhet och kunskap om barngruppen för att utmana dem, genom projekterande, att erövra och förstå allt mer komplicerade ord och begrepp.
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och hur de används för att förmedla budskap. Lpfö18 sid 14	Bokstäver, ord och symboler finns tillgängliga för barnen i miljön att samtala om och inspireras ifrån. Barnens läs- och skrivutveckling utmanas medvetet utifrån barnens intresse och ålder/förmågor.	Arbetslaget använder medvetet olika genrer för sagor, böcker och dramatisering för att bidra till barnens litteracitet, förmåga att förstå och kommunicera utifrån berättelser, tal, bilder och symboler. Arbetslaget ger barnen tillfällen att diskutera och kommunicera kring de sagor och berättelser barnen får del av. Barnen ges möjligheter att utveckla förståelse för en berättelses uppbyggnad med	Arbetslaget ger barnen förutsättningar för eget återberättande och skapande av berättelser utifrån det de själva tänker och projekterar kring. Barngruppen har en självklar del i att dokumentera sitt eget arbete med ord och bild. Barnen leker sig fram till att skriva och berätta om det de gör och utforskar. Barnens egna texter och bilder finns på avdelningens väggar.

Språkutveckling Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
		början, händelse/problem och slut. Arbetslaget låter barnen vara en del av att dokumentera sitt eget arbete med ord och bild.	
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål, om barnet har ett annat modersmål än svenska. Lpfö18 sid 14	Pedagogerna har medvetenhet om hur viktiga de är som språkliga förebilder för barnet. Därför sätter pedagogerna ord på vad de gör hela tiden för att främja barnens lärande av svenska Pedagogerna använder tecken som stöd och bilder som stöd för barnets möjlighet till förståelse. Pedagogerna tänker aktivt på hur de använder sitt eget språk; pratar långsamt och i korta meningar. Upprepar och stämmer av att barnet har förstått. De olika språk som finns i barngruppen uppmärksammas och lyfts fram i utbildning och undervisningssituationer. Pedagogerna uppmärksammar/använder några ord och fraser på barngruppens språk som kan bli igenkännande för barnet. I samtal med barnets vårdnadshavare planerar och följer arbetslaget upp hur barnet får stöd i sin språkutveckling i alla sina språk. Arbetslaget uppmuntrar alla vårdnadshavare med fler språk än svenska att aktivt använda sitt språk när de kommunicerar med barnet på förskolan. Flerspråkiga pedagoger uppmuntras att använda och synliggöra sina flerspråkiga och kulturella kompetenser. Att kommunicera sitt	Olika begrepp på barnens olika språk blir till ord som används och berikar hela barngruppen. Barngruppens olika språk och kulturella ursprung syns tydligt i avdelningens miljö och i de sånger, sagor och lekar som barngruppen har. Arbetslaget delar barnen i mindre grupper och arbetar språkstimulerande med de barn som behöver det. Arbetslaget arbetar medvetet med att låta barnen få berätta utifrån sina egna bilder, teckningar, alster eller sagor. Med bilder som stöd är det enklare att producera språk. Pedagogerna deltar aktivt i barnens lekar för att genom samtal och dialog lyfta fram språket. Arbetslaget håller sig uppdaterad på forskning och litteratur om tvåspråkighet.	Barngruppens olika språk och kulturella ursprung integreras genom ord, bokstäver/symboler, musik, dans o s v i gruppens projekterande. Arbetslaget håller sig uppdaterade på ny forskning och litteratur kring flerspråkighetsutveckling och svenska som andraspråk.

Språkutveckling Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
	modersmål med barnen som talar samma språk och dela med sig av sin kulturs seder och traditioner.		

Matematiskt tänkande Lpfö18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla förmåga att använda matematik för att undersöka, reflektera över och pröva olika lösningar av egna och andras problemställningar. Lpfö18 sid 14	Arbetslaget möter varje barn utifrån att det är matematiskt; uppmärksammar, bekräftar och utmanar barnens matematiska förståelse. Barngruppen har tillgång till ett varierat material att leka med som stimulerar matematiskt tänkande och aktiviteter som sorterande, klassificerande och jämförande. Arbetslaget använder pedagogisk dokumentation för att synliggöra barnens matematiska tänkande och utveckling.	Arbetslaget arbetar lekfullt med barngruppen i att uppskatta antal, jämföra, beskriva, lösa problem och räkna ut hur man delar saker, mäter, väger o s v. Barnen uppmuntras att använd sin kropp och sina tidigare erfarenheter till att jämföra, mäta, lösa problem eller räkna. Arbetslaget utmanar barngruppen i att se och förstå att matematik finns i musik, konst, sagor, dans, naturen o s v – genom upprepning, form och mönster. Arbetslaget uppmuntrar barnen att sätta ord på sina idéer, förståelser och frågor för att kunna dela och utveckla dem tillsammans med kamrater. Den pedagogiska dokumentationen ges tillbaka till barnen och blir utgångspunkt för nya matematiska undersökande.	Arbetslaget integrerar och utmanar barns matematiska tänkande genom barngruppens projekterande. Genom utforskande aktiviteter och utmanande frågor ges barngruppen möjlighet att utveckla sin matematiska förståelse. Barngruppen utmanas till att sätta ord på och förklara hur de ser på och förstår olika matematiska fenomen (t ex symmetri, geometri, perspektiv) och problem.

Matematiskt tänkande Lpfö18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla förståelse för rum, tid och form och grundläggande egenskaper hos mängder, mönster, antal, ordning, tal, mätning och förändring, samt att resonera matematiskt om detta. Lpfö18 sid 14	Arbetslaget uppmärksammar ser och utmanar när barngruppen leker och försöker erövra begrepp för rum, tid och form och grundläggande egenskaper hos mängder, mönster, antal, ordning, tal, mätning och förändring, Arbetslaget använder på ett medvetet sätt sitt språk för att i dialog med barnen prata matematik. I avdelningens miljö finns ett rikt material som utmanar barnen att tänka och leka matematiskt. Barnen uppmuntras i att se att mönster med till exempel pärlor är upprepning av en sekvens. Barnen uppmuntras i att göra egna mönster att följa. Barnen utmanas och uppmärksammas i kroppsuppfattning – hur mycket kraft behövs för att ta sig upp. Klättra högt, leka på stora stenen o s v. Barnen utmanas till rumsuppfattning genom att förhålla sig till omgivningen, enkla hinderbanor och genom att undersöka var de får plats.	Arbetslaget utgår från barngruppens egna frågor – de identifierar vilket matematiska begrepp eller fenomen som barngruppen är intresserad av och utmanar dem genom frågor och problem som barnen själva får undersöka och samtala om. Arbetslaget har matematisk kompetens och läser på samt utmanar sig själva allt utifrån det som barnen visar intresse för. Barngruppen utmanas i att räkna tallinjen upp mot 100 och görs uppmärksam på det återkommande mönstret. Arbetslaget delar frukt genom att prata om hel, halv och en fjärdedel. Arbetslaget låter barnen vara med och duka för till exempel mellanmål för att räkna och se till att alla får det som behövs. I miljön erbjuds till exempel dunkar med material som är lätt och tungt för barnen att använda för att få erfara begreppen.	Arbetslaget utmanar barngruppens matematiska förståelse också genom gruppens projekterande. Barngruppen ställer hypoteser och utforskar dem genom undersökande och genom att sätta ord på vad de tänker. Barnen utmanas i att prata om, uppskatta och mäta tid. Barnen utmanas i att prata om, uppskatta och mäta vikt och volym. Barnen utmanas på olika sätt i samlingen att utforska och leka med de olika räknesätten. Arbetslaget använder pedagogisk dokumentation tillsammans med barnen för att utmana sig och utvecklas matematiskt.
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla förmåga att urskilja, uttrycka, undersöka och använda matematiska begrepp och samband mellan begrepp. Lpfö18 sid 14	Arbetslaget ser och uppmuntrar barngruppen att använda det material som finns på avdelningen för att undersöka matematiska begrepp och fenomen.	Arbetslaget utmanar barnen att titta noga, urskilja och undersöka för att se och förstå. Genom estetiska processer får barngruppen möjlighet att ge uttryck för sina frågor, undersökningar och resonemang. Arbetslaget utmanar barngruppen i att se samband, göra jämförelser och dra slutsatser av sitt undersökande.	Arbetslaget gör barnens matematiska frågeställningar och problem undersökningsbara genom att ge barngruppen nya utmaningar och undervisningssituationer. Barngruppen ställer hypoteser och gör antaganden som de själva eller med pedagogernas hjälp utforskar och drar slutsatser. Barnen utvecklar förståelse för och behärskar allt fler matematiska begrepp.

Matematiskt tänkande Lpfö18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
			Barngruppen upptäcker det estetiska värdet av matematiska former och mönster.

Naturvetenskap och teknik Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla förståelse för naturvetenskap, kunskaper om växter och djur samt enkla kemiska processer och fysikaliska fenomen. Lpfö18 sid 14	Arbetslaget är nyfiken och intresserad av vad barnen är upptagna av deras frågor och funderingar och gör om det till utforskande undervisning. Barngruppen utmanas att titta nära, undersöka och lära sig om natur och djur i närmiljön. Arbetslaget låter barnen blanda fakta och fantasi. Barnen får bygga historier och sagor samt dra slutsatser utifrån sina erfarenheter. Arbetslaget använder vardagliga kemiska processer genom att ta vara på naturens resurser och koka äppelmos eller blåbärssylt och ger barnen möjlighet att utveckla förståelse för vad som händer med äpplet eller blåbären. Arbetslaget använder vardagliga fysikaliska fenomen som t ex hållfasthet i byggen eller vad som flyter och sjunker för att barnen ska ha möjlighet att utveckla kunskaper om det. Arbetslaget läser på och letar kunskap om det barnen visar intresse för.	Arbetslaget utmanar barngruppen genom arbetsverktyg, analoga och digitala för att utforska och lära om djur och natur i närområdet. Barnen får genom pedagogisk dokumentation tillgång till och möjlighet att forska vidare utifrån sina tidigare göranden, upptäckter och frågor. Barnen får prova sig fram, göra egna försök, prova sina hypoteser för att ta reda på och förstå. Arbetslaget använder barnens utforskande av naturvetenskap för att föra in nya ord och begrepp för barnen att erövra Barnen utmanas att tänka om, rita och berätta samt ställa hypoteser utifrån vardagliga kemiska processer. Barnen utmanas att tänka om, rita och berätta samt ställa hypoteser utifrån vardagliga fysikaliska fenomen som t ex; Hur gör kroppen för att hoppa. Kan man fånga vinden. Hur mycket vatten får plats. Vad är en skugga.	Barngruppens intressen för djur och natur, vardagliga kemiska processer eller fysikaliska fenomen och deras undersökanden av det utgör barngruppens projekterande. Processer som t ex; Plantera och följa fröet från planta till skörd. Fundera kring förutsättningar för växters liv. Vattnets fasövergångar. Var djuren bor, vad de äter, hur de lever. Spår efter djur som vi hittar i skogen. Barngruppen ställer sig frågor, gör undersökanden eller experiment som de har möjlighet att dra slutsatser och göra egna erfarenheter av. Arbetslaget låter barngruppen fundera över etiska frågeställningar som - Vad behöver djuren som vi hittar och tar in för att överleva. Eller om vi tar in djur kommer de hitta hem igen.

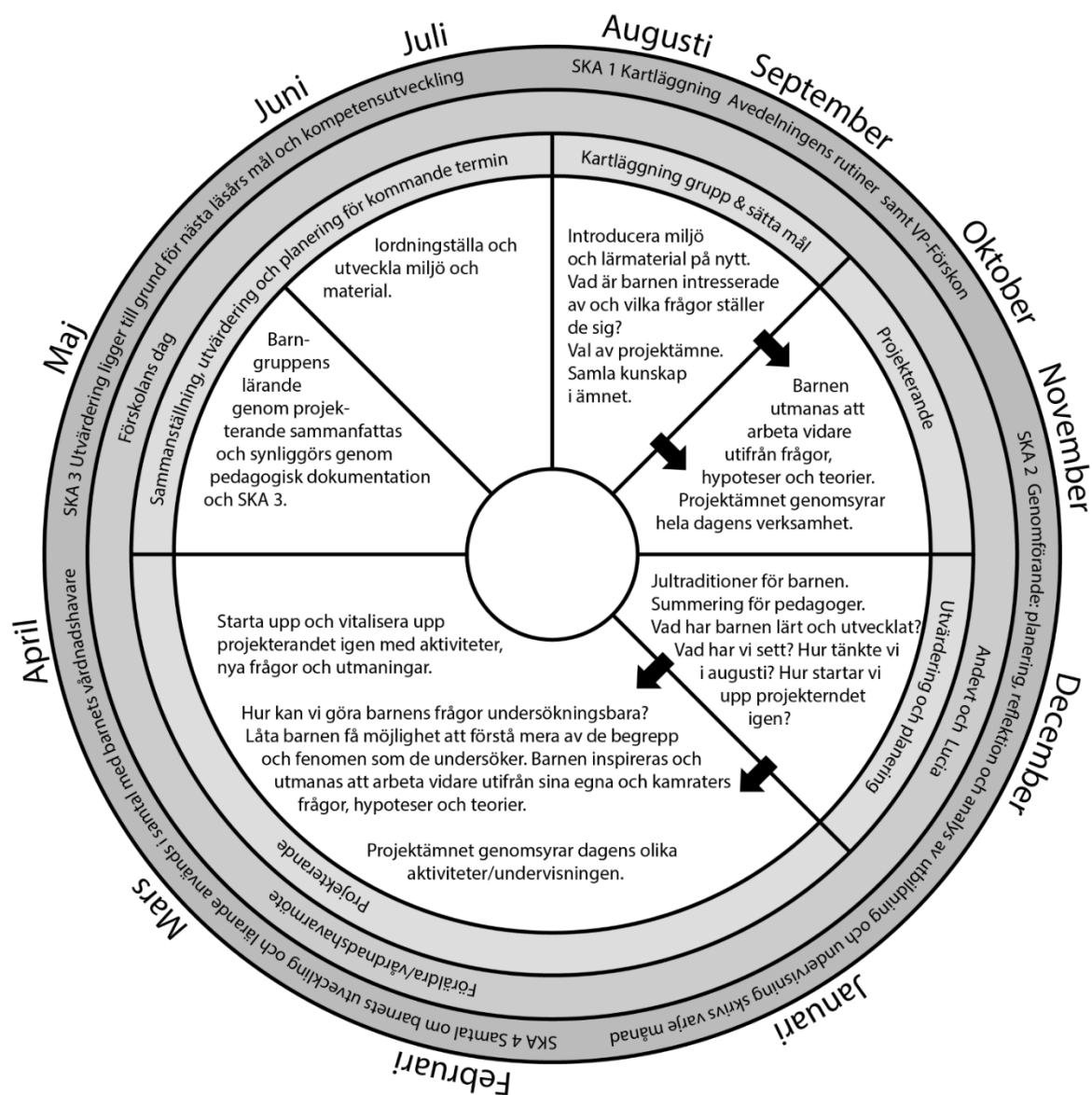
Naturvetenskap och teknik Lpfö 18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla förmåga att utforska, beskriva med olika uttrycksformer, ställa frågor om och samtala om naturvetenskap och teknik. Lpfö18 sid 14	Arbetslaget uppmuntrar barnen i sin undervisning till att berätta och sätta ord på vad de ser, upptäcker och utforskar. Arbetslaget ger barnen förutsättningar för att fördjupa sig i sina egna frågor och upptäckter av naturvetenskap och teknik genom att samtala om dem i mindre grupper och samlingar.	Arbetslaget samlar på barnens frågor om naturvetenskap och teknik för att göra dem undersökningsbara. Barnen ges nya utmaningar och skapande tekniker för att ge uttryck för sina tankar om naturvetenskapliga och tekniska begrepp och fenomen. Arbetslaget använder barngruppens samlingar till att olika arbetsgrupper får förmedla vad de arbetat med.	Arbetslaget utmanar barngruppen att samtala, ställa frågor och formulera hypoteser utifrån de naturvetenskapliga och tekniska begrepp och fenomen som de utforskar. Samtal om naturvetenskapliga och tekniska begrepp och fenomen pågår i barngruppen.
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla förmåga att upptäcka och utforska teknik i vardagen. Lpfö18 sid 14	Arbetslaget utgår från att teknik finns runt omkring oss. Att alla maskiner, redskap och verktyg barnen använder går att förstå och beskriva tekniskt.	Barnen utmanas genom frågor och resonemang att närma sig tekniska begrepp och processer för att beskriva hur olika maskiner, redskap eller verktyg fungerar. Arbetslaget använder litteratur och/eller bilder för att barnen ska få tänka och diskutera tekniska lösningar och hur de fungerar.	Barngruppen utmanas att experimentera och ställa sig frågor utifrån vardagliga tekniska begrepp och processer. Barnen utmanas att ställa hypoteser och fundera ut nya lösningar av tekniska begrepp, redskap och processer.

Digital teknik Lpfö18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
Utbildningen ska också ge barnen förutsättningar att utveckla adekvat digital kompetens. LpFö18 sid 9	Arbetslaget ger barngruppen förståelse för den digitalisering de möter i vardagen genom att de använder lärplattan tillsammans med barnen i utbildning och undervisning. Barngruppen får möjlighet att uppleva med digitala verktyg genom att projicera olika miljöer och bilder på väggar/skärmar/i kuber med hjälp av projektorer skapar vi olika scener där barnen kan få uppleva olika miljöer och atmosfärer. Barngruppen får möjlighet att utveckla ett ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik att vara rädd om t ex lärplattan. Barngruppen får möjlighet till att utveckla ett datalogiskt	Arbetslaget arbetar med att ge barngruppen förståelse och innebörd i olika ord och begrepp som har med digital teknik att göra. T ex loop, bugg, sekvens, algoritm, kod, instruktion o s v. Barngruppen utmanas genom att leka med enkel analog programmering t ex instruerar varandra i höger och vänster, framåt och bakåt. Barnen får verktyg och material för att leka med mönster, sekvenser och upprepning genom t ex pärlplatta eller halsband. Barnen utvecklar kompetenser i att använda lärplatta, digitalt mikroskop, i stop motion och att filma mot green screen.	Arbetslaget arbetar med digitala verktyg på ett sätt så att det blir en naturlig del i barngruppens utforskande. Barngruppen har fri tillgång till att utforska med digitala verktyg. Barngruppen utvecklar kompetenser i programmering av Bee-bot eller i lärplattan. Barngruppen utvecklar kompetenser i att själva t ex filma genom I stop motion eller green screen och använda det i sitt projekterande. Arbetslaget arbetar för att barngruppen ska bli medvetna användare av internet, youtube och digitala verktyg. Att samtala om och skapa förståelse för att när vi lägger ut något kan det ses av hela världen och när vi gör det

Digital teknik Lpfö18	Grundnivå	Nivå 2	Nivå 3
	tänkande genom att de uppmärksammas i att se mönster och upprepning av dessa.	I barnens arbete med och genom digitala verktyg ges de möjlighet att ställa sig frågor och utforska dem tillsammans. Genom samtal kan vi fantisera om hur det går till inne i lärplattan när bilden eller filmen förändras. Barngruppen får möjlighet att utveckla ett ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik genom att vara i samtal om att det är viktigt att vara i olika göranden för att utveckla en sund och hållbar relation till digital teknik.	måste vi också ta ansvar för att vi lägger upp bra saker. Arbetslaget arbetar medvetet med källkritik så att barnen utvecklar förståelse för att man inte kan lita på allt man kan se på internet då man inte vet vem som lagt upp det.
Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla intresse för berättelser, bilder och texter i olika medier, såväl digitala som andra, samt sin förmåga att använda sig av, tolka, ifrågasätta och samtala om dessa. LpFö18 sid 14	Arbetslaget ger barnen möjlighet att lyssna till olika typer av sagor, böcker och berättelser både analoga och digitala. Arbetslaget ger barnen möjlighet att samtala om olika texter, bilder och berättelser.	Arbetslaget ger barnen möjlighet att diskutera, tolka och ifrågasätta olika texter, bilder och berättelser. Arbetslaget ger barnen möjlighet att dokumentera sina tankar och erfarenheter utifrån texter, bilder och berättelser. Arbetslaget ger barngruppen möjlighet att själva skapa sagor och berättelser både genom lek, konstruktion och egna teckningar.	Barngruppen ges förutsättningar att själva skapa olika typer av sagor och berättelser, analoga eller digitala. Barngruppen ges möjlighet att redigera och korrigera sina filmer, lägga berättande ljud och text. Barngruppen utvecklar källkritik genom diskussion och att de ges möjlighet att erfara hur man kan använda digitala verktyg för att manipulera verkligheten. Barngruppen utvecklar förståelse för en sagas uppbyggnad med en början, händelse/problem och ett slut/lösning på problem.

PEDAGOGISKA ÅRET

Pedagogiska året är till för att skapa struktur och organisation i arbetet med barnen. Att kartlägga, planera, genomföra, dokumentera, reflektera, sammanställa och utvärdera. Det pedagogiska året har ingen början och inget slut. Det blir som en positiv utvecklingsspiral framåt.

ARBETE MOT DISKRIMINERING OCH KRÄNKANDE BEHANDLING

Wåga & Wiljas förskolor ska vara mötesplatser för dialog och samtal kring ämnen som jämställdhet, demokrati, delaktighet och förskolans roll i samhället. Wåga & Wilja ska vara en demokratisk organisation där alla barn, vårdnadshavare och medarbetare har rättigheten att uttrycka sina tankar, handlingar och åsikter och mötas med respekt för dem. Umgängestonen ska präglas av lyhördhet och ömsesidig respekt. Ingen ska behöva utsättas för diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling. Som grund för vårt arbete har vi ett medvetet arbets- och förhållningssätt och en stark gemensam värdegrund som ständigt utvecklas genom dialog och reflektion.

I arbetet mot diskriminering och kränkande behandling styr skollagen och diskrimineringslagen över den utbildning Wåga & Wiljas förskolor bedriver;

Skollagen kapitel 6

6 § Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever.

8 § Huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

10 § En lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till rektorn. En rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Diskrimineringslagen kapitel 3

1 § Aktiva åtgärder är ett förebyggande och främjande arbete för att inom en verksamhet motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

2 § Arbetet med aktiva åtgärder innebär att bedriva ett förebyggande och främjande arbete genom att

1. **undersöka** om det finns risker för diskriminering eller repressalier eller om det finns andra hinder för enskildas lika rättigheter och möjligheter i verksamheten.
2. **analysera** orsaker till upptäckta risker och hinder,
3. **vidta** de förebyggande och främjande **åtgärder** som skäligen kan krävas, och
4. följa upp och **utvärdera** arbetet enligt 1-3. Lag (2016:828).

3 § Arbetet med aktiva åtgärder ska genomföras fortlöpande. Åtgärder ska tidsplaneras och genomföras så snart som möjligt. Lag (2016:828).

Wåga & Wiljas SKA-arbete mot diskriminering och kränkande behandling

Det aktiva arbetet med att motverka och förebygga diskriminering och kränkande behandling dokumenteras som en del av Wåga & Wiljas SKA-arbete som löper läsårsvis. En plan för förskolans

gemensamma arbete upprättas som en del av läsårets verksamhetsplan och varje avdelning/arbetslag arbetar kontinuerligt med frågeställningen och dokumenterar sitt arbete med barngruppen. Det ger pedagogerna möjlighet att i arbetet mot diskriminering och kränkande behandling verkligen fokusera på det som sker mellan barnen och på normer och värden i barngruppen.

Policy

På Wåga & Wiljas förskolor råder nolltolerans mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Varje misstanke om att så sker ska tas på största allvar.

Upptäcka diskriminering och kränkande behandling

Pedagogerna har ett barnnära arbets- och förhållningssätt där de är i dialog och samspel med barnen. Det utgör en god grund för att medverka i och se barnens sociala relationer.

Personal som barn och föräldrar kan vända sig till

Det är förskolans ansvar att barn och vårdnadshavare ska känna en självklarhet i att kunna vända sig till sina avdelningspedagoger med tankar, upplevelser och iakttagelser. Självklart ska även vårdnadshavare kunna vända sig till förskolans rektor och Wåga & Wiljas vd som är huvudman.

De dokument som synliggör och utgör arbetet är:

SKA 1 – Kartläggning

Genomförs i starten av varje läsår samt löpande under läsåret vid behov.

Som en del av kartläggningsarbetet ingår att analysera utbildningen utifrån de sju diskrimineringsgrunderna och kränkande behandling.

Förskolans verksamhetsplan – Plan mot diskriminering och kränkande behandling

Som en del i förskolans verksamhetsplan ingår Plan mot diskriminering och kränkande behandling. Där sätter förskolan upp mål för arbetet utifrån avdelningarnas kartläggningar i SKA 1.

SKA 2 – Genomförande Främjande, Förebyggande och Analys

Arbetslaget dokumenterar kontinuerligt under läsåret månadsvis hur deras främjande och förebyggande arbete fortlöper genom att sätta upp mål, analysera och förändra sitt arbete.

SKA 3 – Utvärdering

Genomförs i slutet av varje läsår och syftar till att analysera och utvärdera arbetet under läsåret som också blir underlag i kommande läsårs kartläggning samt förskolans gemensamma analys och behov av främjande insatser och åtgärder.

Delaktighet i det löpande arbetet mot diskriminering och kränkande behandling

Barns delaktighet

Barnen ska bli delaktiga i frågeställningar utifrån avdelningens arbete mot diskriminering och kränkande behandling, normer och värden genom samtal och reflektion i forum som samlingar, boksamtal, och genom pedagogisk dokumentation. Pedagogerna kan också med de äldre barnen genomföra intervjuer, forumteater eller trygghetsvandringar i förskolans miljö för att på så sätt låta barnen sätta ord på vad de tänker och hur de upplever olika saker. Inspiration till det finns på Wåga & Wilja SharePoint/Wisdomen.

Medarbetares delaktighet

Medarbetarna ska bli delaktiga i frågeställningar utifrån hela Wåga & Wiljas samt förskolans arbete mot diskriminering och kränkande behandling, normer och värden genom samtal och reflektion. Vi strävar efter att kunna mötas i dialog, olikhet och förhandling. Medarbetarna har, vid minst ett tillfälle per år, möjlighet att anonymt svara på en medarbetarenkät.

Vårdnadshavares delaktighet

Vårdnadshavarna görs delaktiga i barngruppens arbete mot diskriminering och kränkande behandling, normer och värden genom dokumentation, reflektion och samtal. Vårdnadshavarna har, vid minst ett tillfälle per år, möjlighet att anonymt svara på en kund/attitydundersökning.

Vad är kränkande behandling?

Vad som ska räknas till kränkande behandling är svårt att definiera då det beror på varje enskild situation och hur den upplevs av den som känner sig utsatt. Som riktlinje använder vi Skolverkets text nedan.

”Kränkande behandling är ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet, utan att det är diskriminering enligt diskrimineringslagen.

Kränkande behandling är ett beteende som är oönskat av den som blir utsatt. Det är barnet eller eleven som upplever sig vara utsatt för kränkande behandling som avgör vad som är oönskat. För att det ska vara fråga om kränkande behandling enligt lagen måste kränkningen vara märkbar och tydlig. Den som kränker någon måste också förstå att uppträdandet upplevs som kränkande. I många situationer är det uppenbart att ett beteende är kränkande, men om det inte är det så måste barnet eller eleven klargöra för den som kränker att beteendet är ovälkommet. Barnet eller eleven kan också ta hjälp av personalen i verksamheten. Vad som är kränkande behandling måste avgöras i varje enskilt fall.”

På Wåga & Wilja förskolor har vi särskilda rutiner för att upptäcka, utreda och åtgärda vid misstanke om diskriminering och kränkande behandling.

Varje barn skall våga bli det mesta av sig själv och vilja
förändra världen mot demokratiska och
hållbara värderingar.

Wåga & Wilja

- möta det unika i varje människa
- välkomna den föränderliga världen